

Analiza globalnih tijekova izravnih inozemnih ulaganja

Babić, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:613675>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-06**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

"Dr. Mijo Mirković"

ELENA BABIĆ

**ANALIZA GLOBALNIH TIJEKOVA IZRAVNIH INOZEMNIH
ULAGANJA**

(Analysis of the foreign direct investment flows on the global level)

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

"Dr. Mijo Mirković"

ELENA BABIĆ

**ANALIZA GLOBALNIH TIJEKOVA IZRAVNIH INOZEMNIH
ULAGANJA**

(Analysis of the foreign direct investment flows on the global level)

Završni rad

JMBAG: 0303042191, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Međunarodna ekonomija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Međunarodna ekonomija

Mentorica: prof. dr. sc. Ines Kersan-Škabić

Pula, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojmovno određenje izravnih inozemnih ulaganja.....	2
2.1. Teorije FDI-a	3
2.2. Motivi ulagača i primatelja izravnih inozemnih investicija	4
2.3. Politika privlačenja izravnih inozemnih investicija	5
2.4. Ostale vrste inozemnih ulaganja	9
2.5. Uloga transnacionalnih kompanija u globalnim investicijskim tijekovima	9
3. Tijekovi FDI-a na svjetskoj razini	12
3.1 Tijekovi FDI-a u razvijenim zemljama.....	19
3.1.1. Europa.....	21
3.1.2. Amerika	24
3.1.3. Kretanja FDI-a u razvijenim zemljama za 2015. godinu	25
3.2. Tijekovi FDI-a u zemljama u razvoju	28
3.3. Tijekovi FDI-a u tranzicijskim zemljama	33
3.4. Greenfield investicije	36
3.5. Zalihe inozemnih izravnih ulaganja	37
4. Zaključak	39
LITERATURA	40
Popis grafikona.....	42
Popis slika	43
Sažetak.....	45
Summary	46

1. Uvod

Strani investitori oduvijek su tražili načine za investiranje; prekogranične aktivnosti, spajanja i pripajanja, ulazak na nova tržišta kao greenfield investicije ili preuzimanje već postojećeg pogona i investiranje u njegovo preslagivanje samo su neke od mogućnosti koje se nude budućim investitorima.

Zemlje su podijeljene u nekoliko grupacija: zemlje sa razvijenom ekonomijom, zemlje sa ekonomijom u razvoju i zemlje sa tranzicijskom ekonomijom. Podaci koji su korišteni prilikom izrade rada preuzimani su sa Internet stranica UNCTAD-a (Unctad Handbook od Statistics i UNCTADStat) i World Investment Report-a raznih godina počevši od 2001. pa nadalje, time oni čine osnovu rada.

Rad počinje objašnjenjem izravnih inozemnih investicija te se u prvom poglavlju spominju teorije, motivi i politika privlačenja FDI-a. O tome koliko su privlačne zemlje govori indeks restriktivnosti, taj se indeks izražava u vrijednostima od 0 do 1, čime 0 predstavlja otvorenu ekonomiju dok je vrijednost 1 za zatvorenu. Objašnjene su i ostale vrste investiranja i veoma važna uloga transnacionalnih kompanija u inozemnom financiranju i investiranju.

Nadalje, prikazani su tijekovi inozemnih izravnih investicija na globalnoj razini. Podaci su potkrijepljeni grafovima i tablicama kroz cijeli rad. Tijekovi su analizirani kroz priljeve, odljeve i zalihe izravnih inozemnih investicija te su prikazani u razvijenim zemljama koje obuhvaćaju Europu i Ameriku, zemljama u razvoju gdje se ističe Azija te Latinska Amerika no obuhvaća također i Oceaniju i Afriku i tranzicijskim zemljama pod koje spadaju Rusija, Kazahstan, Ukrajina, Srbija i druge.

Na kraju rada objašnjene su greenfield investicije i FDI stocks (zalihe inozemnih izravnih investicija).

Metode koje su korištene prilikom izrade rada su metoda apstrakcije, metode analize i sinzete te eksplikativna i deskriptivna metoda analize.

2. Pojmovno određenje izravnih inozemnih ulaganja

Ulaganja nerezidenata u poduzeće kojima se stječe pravo upravljanja istim ili ulaganja kojima se preuzima neko poduzeće nazivaju se izravna inozemna ulaganja, (eng. Foreign direct investments - FDI). Izravna inozemna ulaganja razlikuju se od ostalih ulaganja (npr. portfelj ulaganja) jer investitor ulaganjem u poduzeće nastoji preuzeti kontrolu nad njim te on ima trajni interes za poduzeće i njegovo poslovanje, dok su portfelj ulaganja određena kao neizravno investiranje gdje investitor ima namjeru poboljšati svoje investicije i tim ulaganjem on ne želi sudjelovati u odlukama vezanim za poslovanje poduzeća. Najčešće su to ulaganja u dionice, obveznice i ostale vrijednosne papire koje kotiraju na burzi i koje su izdane od inozemnih organa vlasti te su ona sredstva kojima se špekulira na tržištu ne bi li došlo do zarade.

Inozemne direktne investicije uključuju sljedeće tri komponente: dionički kapital, reinvestirane zarade i unutar kompanijske zajmove. Dionički kapital odnosi se na kupnju udjela poduzeća u inozemstvu, odnosno u zemlji koja nije njegova. Reinvestirana zarada uključuje ostatak dobiti od poslovanja poduzeća prethodne godine koja nije podijeljena u vidu dividendi već ona ostaje u podružnici te se koristi za daljnje ulaganje u postrojenje, opremu i opće poslovanje. Unutar kompanijski zajmovi i dugovi odnose se na kratkoročna ili dugoročna pozajmljivanja sredstava između investitora i njegove podružnice.¹

Da bi se ulaganje smatralo izravnim inozemnim potrebno je stjecanje minimalnih 10% vlasničkih udjela (udjela u kapitalu) ili dionica, neovisno je li ulaganje rezidenta u inozemstvo ili nerezidenta u tuzemstvu, želja i motivi za upravljanjem poslovanja poduzeća su veoma bitni kada se uzima u obzir izravno ulaganje. Kategoriziraju se prema podjeli na "Greenfield" investicije, "Brownfield" investicije i preuzimanja i spajanja "Mergers and acquisitions".

Greenfield su one investicije kojima strani investitor ulaže u novo poduzeće, time naziv green – novo, zeleno, neiskorišteno, ulaže se u izgradnju novih građevinskih objekata, postrojenja i oprema. Izgradnja postrojenja zahtjeva radnu snagu stoga zapošljavanjem određenog broja ljudi ono pomaže gospodarstvu i gospodarskom rastu smanjujući broj nezaposlenih. Dok sa brownfield investicijama investitor kupuje

¹ Hrvatska narodna banka, HNB, Inozemna izravna ulaganja
<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja> (lipanj, 2016.)

odnosno ulaže u već postojeće poduzeće te preuzima njegove obveze s namjerom lansiranja novih proizvodnih aktivnosti. Malo poduzeće se spaja s većom multinacionalnom kompanijom, samim time nema obvezu gradnje postrojenja i opreme nego koristi već dano ali u druge svrhe. Može zaposliti nove radnike ali i zadržati stare te ih educirati o novoj proizvodnoj aktivnosti. Najčešće se postavlja novi menadžment u preuzetom poduzeću, mijenja se ciljano tržište i slično. Takve investicije su najčešće u Hrvatskoj.

Ovisno o postotku udjela inozemnog vlasnika, poduzeća primatelji ulaganja različito se nazivaju:²

- ogranak (engl. Branch), u slučaju potpunog vlasništva
- podružnica (engl. subsidiary) ako se javlja s više od 50% vlasništva
- povezano poduzeće (engl. associate) s udjelom 10-50% direktnog ili indirektnog vlasništva u inozemstvu

2.1. Teorije FDI-a

Postoje četiri teorije koje na detaljniji način objašnjavaju potrebu inozemnih investitora za ulaganjem u drugu zemlju. To su: Teorija komparativnih prednosti, Teorija licenciranja nasuprot inozemnim direktnim investicijama, Dunningova teorija inozemnih investicija i Teorija industrijske organizacije.³

Teoriju komparativnih prednosti Seev Hirsch je razvio 1976. godine i ona polazi od alternativnih mogućnosti postojanja na tržištu putem izvoza, naglasak stavlja na trošak. Sav trošak koji nastaje u jednoj zemlji prilikom izvoza u drugu zemlju mora biti manji od dobitaka koje će ta zemlja priskrbiti izvozom. Troškovi se mogu javiti kao troškovi kupnje, kontrole i slično.

Pokretači teorije licenciranja nasuprot inozemnim izravnim investicijama jesu Horstman i Markusen 1987. godine, teorija polazi od reputacije, odnosno činjenice da je percepcija potrošača usmjerena na način da ako npr. primijete proizvod u velikom supermarketu veća je vjerojatnost da će kupiti taj proizvod čak i ako je cijena veća od one u drugim prodavaonicama jer uz proizvod oni kupuju reputaciju i "dobro ime"

² Martišković, Ž., N. Vojak, i S. Požega, "Značaj inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku", *Zbornik Veleučilišta u Karlovcu*, Vol.2, No.1, 2012., str. 128.

³ Pavlović D., *Inozemne direktne investicije u međunarodnoj trgovini*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008. str 35.

stoga očekuju zadovoljavajuću kvalitetu. Licenciranjem se daje pravo proizvodnje drugom poduzeću u inozemstvu, no ono može odlučiti da smanji kvalitetu proizvodnje kako bi smanjilo troškove poslovanja, takav potez će pridonijeti kratkoročnom priljevu sredstava no naštetiti će dugoročnom ugledu poduzeća, da bi se takve situacije spriječile velike kompanije nude licencne ugovore u kojima trebaju predlagati beneficije veće od koristi koje bi to poduzeće moglo imati uključujući li se u proizvodnju robe slabije kvalitete. Iz tog se razloga velike kompanije koje posluju diljem svijeta odlučuju na kupnju i ulaganje u svoju vlastitu proizvodnju preko izravnih investicija.

Iduća teorija je Dunningova teorija inozemnih investicija. Začetnik teorije je John Dunning 1977.-1981. godine te ona pridonosi objašnjenju odgovora na pitanje "Zašto bi netko krenuo u inozemna izravna ulaganja?", donosi odgovor u vidu tri elementa; vlasništvo, lokacija i internalizacija te to čini osnovu razumijevanja aktivnosti multinacionalnih kompanija u inozemstvu.

Teorija industrijske organizacije posljednja je teorija, zasniva se na radovima S. H. Hymera i C. P. Kindlebera, proizvodno – tehnološka obilježja poduzeća i njihova imovina predstavljaju osnovu za međunarodne tokove putem izravnih inozemnih investicija.

2.2. Motivi ulagača i primatelja izravnih inozemnih investicija

Inozemna ulaganja mogu pozitivno utjecati na razvoj gospodarstva ali mogu imati i nepovoljan učinak. Pozitivno utječu kada stvaraju poželjnu konkurenciju i povećavaju ukupna ulaganja te stvarajući nova radna mjesta smanjuju stopu nezaposlenosti. Negativnim se učinkom smatra ako dođe do ulaganja u tržište gdje već postoji konkurencija domaćih poduzeća, tada dolazi do istiskivanja domaćih poduzeća sa tržišta što dovodi do smanjenja ukupnih investicija.

Investitori ulažu u zemlje kako bi ostvarili svoje ciljeve, da bi ih ostvarili moraju imati određene vizije i misije, a vizija dolazi od motiva.

Postoji nekoliko vrsta izravnih inozemnih ulaganja s obzirom na motive:⁴

- Ulaganja koja su motivirana tržišnim potencijalom određene zemlje, kada investitor želi početi ulagati u zemlju ili želi povećati već postojeći tržišni udio kojim nije zadovoljan,
- Ulaganja koja su orijentirana ka iskorištavanju prirodnih bogatstva, zemljište koje je bogato mineralima, naftom i sl.,
- Ulaganja kojima se nastoje smanjiti troškovi poslovanja, naročito proizvodnje, kada se pogon prebacuje u zemlju gdje je niža cijena rada i
- Ulaganja kojima bi se ostvarili ciljevi i strateški interesi multinacionalnih kompanija, želja za proširenjem na nova tržišta, povećavanjem obujma proizvodnje i sl.

Prednosti koje se javljaju zemljama primateljicama inozemnih investicija jesu: povećanje bruto investicija, smanjenje nezaposlenosti, smanjenje razine siromaštva, povećanje državnih prihoda kroz poreze i namete, ulazak nove tehnologije, znanja i vještina u zemlju, povećava se potražnja za materijalom i sirovinama i ponuda konkurentnijih gotovih proizvoda. Negativni učinci javljaju se gubitkom pozitivnih eksternalija u slučaju da multinacionalne kompanije pokušaju preuzeti tržište odnosno razviju monopol te time ograničavaju poslovanje domaćim proizvođačima i dolazi do efekta istiskivanja domaćih poduzeća sa tržišta.

2.3. Politika privlačenja izravnih inozemnih investicija

Privlačenje izravnih inozemnih ulaganja u bilo koju zemlju kompliciran je zadatak kojim se bave razne agencije kojima je cilj prikazivanje zemlje u najboljem mogućem svijetlu. Ističući njene prednosti i skrivajući nedostatke uljepšavaju postojeće ekonomsko i gospodarsko stanje. Inozemna ulaganja poboljšavaju platnu bilancu, vanjsko trgovinsku bilancu uvozom i izvozom robe i usluga te se njima može obavljati financiranje.

Teorija privlačenja Dunninga iz 1988. godine postavlja OLI model (eng. Ownership advantages, Location, Internalization) privlačenja pri čemu su postojanje vlasničke prednosti zbog posjedovanja neopipljive imovine, prednosti lokacije i koristi koje se

⁴ Martišković Ž., N. Vojak, i S. Požega op. cit., str. 129. (svibanj, 2016.)

dobivaju kod pokretanja vlastite proizvodnje, a veće su od koristi koje bi se dobile prodajom licence, vodeći razlozi i motivi ulaganja inozemnih ulagača od kojih su lokacijske prednosti najvažniji faktor. Tri su preduvjeta koja mjesto ulaganja mora ispuniti ne bi li utjecalo na privlačenje stranog kapitala a to su: politička i ekonomska stabilnost, poslovno okruženje i infrastruktura. Političkom se stabilnošću nastoji pridobiti dugoročni inozemni kapital koje može pozitivno djelovati na zemlju primateljicu, a da bi se dugoročni kapital privukao potrebno je imati sigurno i ekonomski stabilno gospodarstvo, nadalje kako investitori ne žele komplikacije tokom poslovanja, oni će tražiti zemlju koja ima povoljno poslovno okruženje što znači da se poslovanje može odvijati nesmetano, bez prevelikih administrativnih komplikacija i dodatnih troškova. Razvijena telekomunikacijska i prometna infrastruktura elementi su koji pospješuju privlačenje inozemnih investitora.⁵

Poticaji mogu biti financijski, javljaju se u vidu raznih potpora prilikom pokretanja poslovanja u inozemstvu, subvencioniranjem kamatnih stopa kod kreditiranja manjih poduzetnika, snižavanjem zahtjeva za instrumente plaćanja i bespovratnih potpora kroz EU fondove za mikro i male poduzetnike prilikom ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu kod npr., nabave dugotrajne imovine, dijelova postrojenja i opreme, mjernih instrumenata i kontrolnih uređaja, troškova vezanih uz nabavu patenata, autorskih prava, stručna osposobljavanja i slično.⁶

Osim financijskih, poticaji se javljaju i kao fiskalni, u tom se slučaju spominju oporezivanje i porezni poticaji te izdaci vlade za javna ulaganja u proizvodnju kao faktori za poboljšanje konkurentnosti zemalja, osim boljih poreznih uvjeta zemlje koje žele privući strane investicije također mogu biti u boljoj poziciji na tržištu ako imaju moderniziraniju i napredniju infrastrukturu, povećanu lokalnu produktivnost, obrazovanje ljudske kapitala i obrazovni sustav te poboljšano cjelokupno poslovno okruženje, čemu vlade teže pri privlačenju investicija.⁷

FDI restriktivnost je indeks mjeran prema pravilima OECD-a nekih zemalja koji prikazuje politike FDI-a u zemljama (otvorenost tržišta) te ono promatra četiri

⁵ Paliaga M., Ž. Strunje, *Uloga urbanog marketinga u funkciji privlačenja direktnih stranih ulaganja u hrvatskim gradovima*, Ekonomska misao praksa, br.1., 2011, hrcak.srce.hr/file/103915 (kolovoz, 2016)

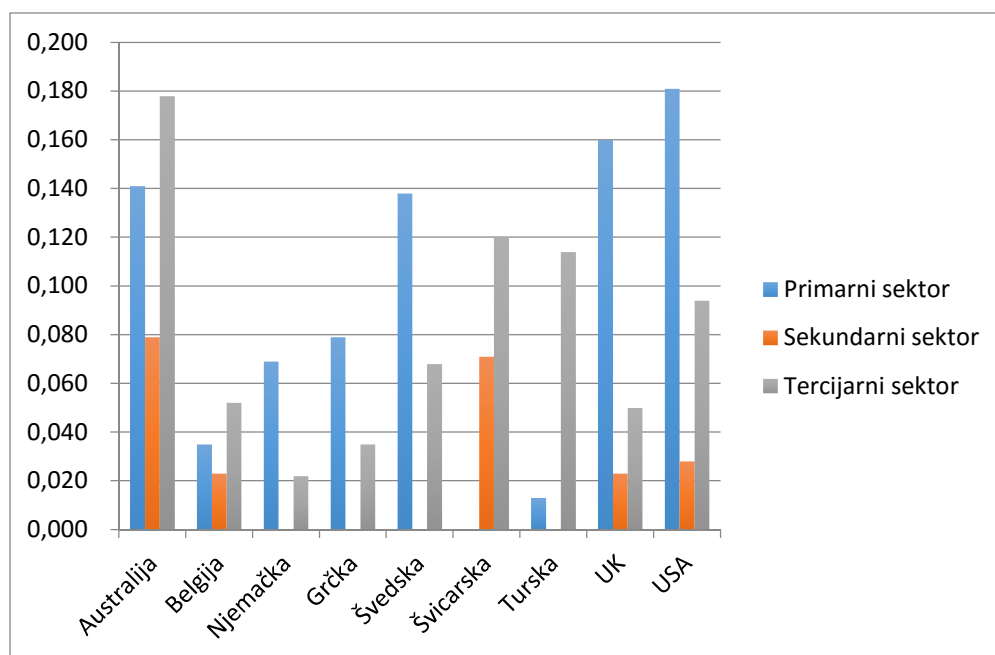
⁶ EU Fondovi.hr, *Sustav potpora E-Impuls 2016*, <http://eufondovi.hr/natjecaji/otvoreno/e-poduzetnicki-impuls> (rujan, 2016)

⁷ Bhasin N, *The Impact of Fiscal Policy on Foreign Direct Investment Inflows: A Study of India and Select Asian Economies*, University of Delhi - Department of Commerce, Journal of Indian Taxation, Vol. 1, Issue 1, 2014, <http://ssrn.com/abstract=2436798> (rujan, 2016)

najvažnije vrste ograničenja: diskriminacijska politika, mehanizmi odobrenja, ključna ograničenja stranih zaposlenika te operacijska ograničenja.

Indeks prikazuje vrijednosti između 0 i 1, čime je 0 za otvoreno tržište te 1 za zatvoreno.⁸

Graf. 1 Popis određenih zemalja i njihov indeks FDI restriktivnosti u 2015. godini, prikazan prema sektorima

Izvor: OECD FDI Regulatory Restrictiveness Indeks,

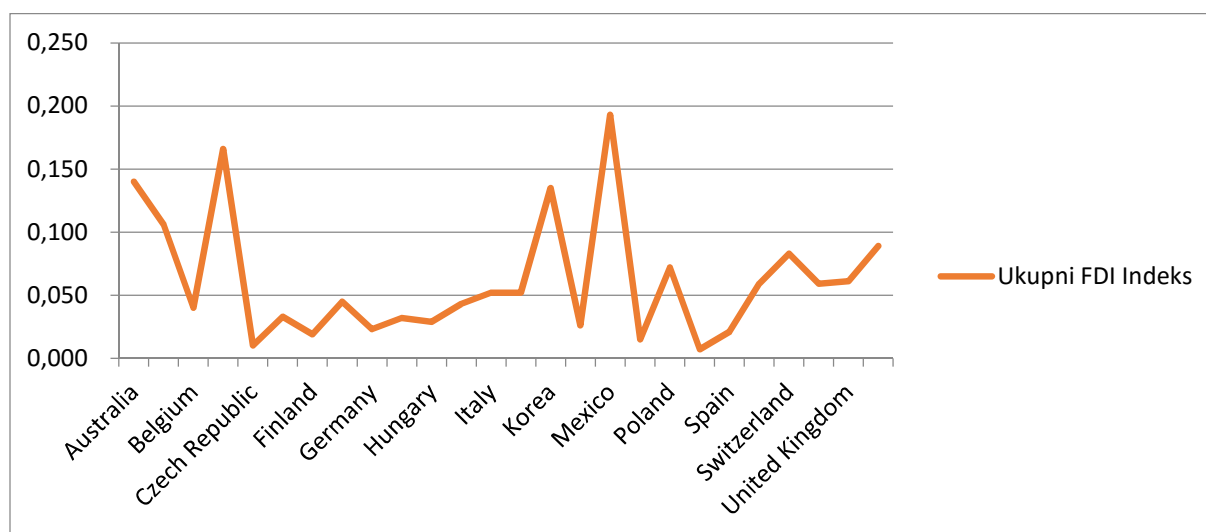
(<http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>)

Prema grafu 1 od prikazanih zemalja u sekundarnom sektoru vrijednosti nula prisutne su kod Turske, Njemačke, Grčke, Češke, Nizozemske, Italije i druge, dok su vrijednosti veće od 0,00 zastupljenije u primarnom i tercijarnom sektoru i to kod Australije, Švedske, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih Država, vrijednosti se približavaju broju 0,1 stoga predstavljaju otvoreno tržište.

Pod primarnim sektorom podrazumijevamo sve djelatnosti kojima se proizvodi hrana i sirovine a uključuje poljoprivredu, ribarstvo, stočarstvo i šumarstvo, sekundarnim sektorom smatraju se djelatnosti industrije točnije, građevinarstva, rudarstva, energetike i brodogradnje dok tercijarni sektor obuhvaća turizam, ugostiteljstvo, trgovinu i slično.

⁸ OECD (2016), FDI restrictiveness (indicator), http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/fdi-restrictiveness/indicator/english_c176b7fa-en (lipanj, 2016)

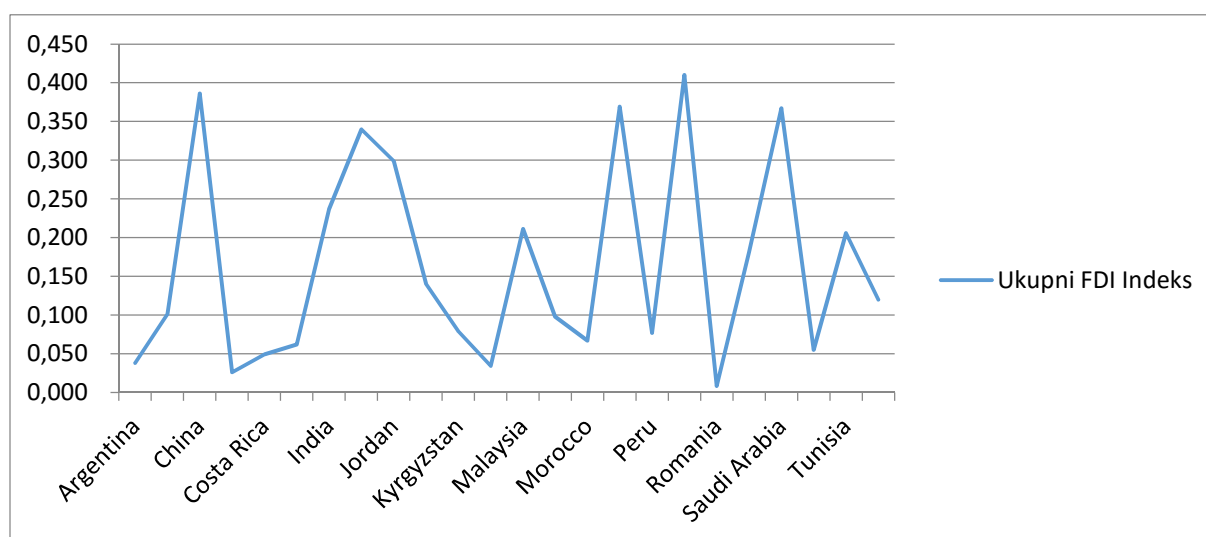
Graf. 2 FDI restriktivnost u zemljama koje su unutar OECD grupacije za 2015. godinu

Izvor: OECDStat, (<http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>)

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) postavlja misiju kojom želi postići poboljšanje ekonomije i povisiti standard života ljudi diljem svijeta. Grafom 2 prikazan je FDI indeks restriktivnosti za zemlje koje su uključene u OECD grupaciju. Kanada sa 0,166, Korea sa 0,135 te Meksiko sa 0,193 jesu države sa najvećom vrijednosti indeksa dok su Češka, Nizozemska i Portugal prikazane kao zemlje s najnižim indeksom, a time i najotvorenijim tržištem.

Graf. 3 FDI restriktivnost u zemljama koje nisu unutar OECD grupacije za 2015. godinu

Izvor: OECDStat, (<http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>)

Od zemalja koje nisu unutar OECD grupacije ističu se Filipini sa 0,410, Kina sa 0,38, Saudijska Arabija i Minmar sa 0,36 te Indonezija sa 0,340 čime se te zemlje

percipiraju kao zatvorenije. Argentina, Kolumbija, Litaniya, Romanija i Južnoafrička država imaju vrijednosti najbliže nuli te stoga one imaju otvorenije tržište što je prikazano grafom 3.

2.4. Ostale vrste inozemnih ulaganja

Portfolio inozemne investicije jesu ulaganja kojima investitor nema želju upravljanja i kontrole poduzećem stoga su različite od inozemnih izravnih investicija. Njima on kupuje dionice, obveznice i vrijednosne papire u iznosu koji ne premašuje 10% ukupne vrijednosti poduzeća.

Portfolio ulaganja su nastojanja imatelja za raznolikim portfeljem vrijednosnih papira radi smanjenja rizika. Što je više manjih ulaganja manja je vjerojatnost da će jedna propala investicija uzrokovati veliku štetu na ukupni portfelj. Jedina želja takvih investitora je dividenda i svi prinosi koji su mogući od investicije, uz navedena postoje i ostala inozemna ulaganja pod kojima se smatraju sva inozemna ulaganja koja nisu izravna ili portfolio ulaganja, kao npr., kreditni aranžmani među dvjema državama, međunarodnim organizacijama i slično. U ovoj kategoriji prevladava javni kapital dok je kod portfolio i direktnih investicija uobičajen privatni kapital.⁹

2.5. Uloga transnacionalnih kompanija u globalnim investicijskim tijekovima

Početak globalizacije razni autori stavljaju u izravnu ili neizravnu vezu sa transnacionalnim kompanijama (TNC). Globalizacijom se povezuju dijelovi svijeta koji bi inače bili zakinuti. Transnacionalne i multinacionalne kompanije važan su izvor FDI-a pošto oni posluju u više zemalja te ulažu u zanimljive im industrije.

Globalizacija je jedan od mnogih trendova koji uključuju intenzivnije kretanje roba i usluga, kapitala, informacija i ljudi među državama te razvoj tehnologija, institucija i pravnih sustava i infrastruktura kojima se to kretanje određuje i omogućuje.¹⁰ Slobodno kretanje roba i ključnih elemenata za trgovanje ima svojih prednosti, kao što je povezivanje država i širenje tržišta na globalnu razinu, čime se uvelike olakšava poslovanje i napredovanje. Ljudi odlučuju više putovati pa je i vanjskotrgovinska bilanca na dobitku, razvojem telekomunikacijskih i internetskih

⁹ Pavlović D., op. cit., str. 17.

¹⁰ M. Grgić i V. Bilas *Međunarodna ekonomija*, Zagreb, Lares Plus, 2008. str. 605.

veza diljem svijeta olakšan je prijenos informacija koje u današnje vrijeme dođu s jednog kraja svijeta na drugi u nekoliko trenutaka. Iako ima podosta pozitivnih učinaka globalizacija ima i neke nedostatke, tokom putovanja stanovnika gradske okoline u tropska područja velika je mogućnost da sa sobom pri povratku donesu i bolesti i infekcije koje nisu specifične pa i teško izlječive, velika je opasnost i kriminal naročito terorizam, naglašene su prijetnje na globalnoj razini i slično.

Transnacionalne kompanije su poduzeća koja svoje poslovanje ne baziraju samo u matičnoj zemlji već ga sele diljem svijeta na sve kontinente, pa tako ono iz matične zemlje upravlja svojim podružnicama u inozemstvu.

Neki od kriterija koje se moraju zadovoljiti kako bi se poduzeće nazivalo transnacionalnim su sljedeći: ¹¹

- Udio imovine u inozemstvu u ukupnoj imovini mora biti iznad 50%,
- Broj podružnica koje su u inozemstvu treba biti minimalno šest,
- Udio prihoda ostvarenih u inozemstvu ulazi u ukupne prihode poduzeća,
- Mora postojati određen broj zaposlenika sa stranim državljanstvom i
- Poduzeće u podružnici mora obavljati aktivnosti proizvodnje jer ukoliko ono samo distribuira proizvode koji su proizvedeni u matičnoj državi ne može se nazivati transnacionalnim.

Poslovanje transnacionalnih kompanija može se podijeliti na tri faze, prva faza je izvoz, kada ono osniva podružnice za distribuciju ili sastavljanje gotovih proizvoda, zatim je faza proizvodnje u inozemstvu kada ono direktnim investicijama ulaže u već postojeća ili nova poduzeća radi širenja proizvodnje, te posljednja je faza multinacionalne ekspanzije¹², tada se diljem svijeta pronalaze najefikasniji i najekonomičniji faktori proizvodnje pa tako sama proizvodnja može se odvijati u jednom dijelu zemlje dok se materijal za proizvodnju nabavlja s drugog kraja svijeta.

Poduzeća koja preseljavaju svoje pogone u druge zemlje i odrađuju proizvodnju u nekoliko zemalja prilagođavaju svoju politiku poslovanja prema politici zemlje u kojoj se nalaze. Jedan od dobrih primjera za multinacionalne kompanije jest tvornica tjestenine Barilla, Barilla ima pogone i poslovne zgrade u Grčkoj, Francuskoj,

¹¹ P. Bjelić, *Međunarodna trgovina*, Beograd, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011, str. 112

¹² P. Bjelic, op cit.,str.113

Njemačkoj, Norveškoj, Rusiji, Švedskoj, Turskoj, SAD-u i Meksiku a žito za svoje proizvode kupuje diljem svijeta.¹³

Prema podacima iz članka Economista, najveća transnacionalna kompanija u 2011. godini bila je General Electric, američka tvrtka koja je imala najviše imovine sa vrijednosti od preko 500 mlrd dolara, njezina imovina u inozemstvu zauzimala je 70% od ukupne imovine. Među prvih deset kompanija javljaju se General Electric (SAD), Royal Dutch Shell (Nizozemsko Britanska podružnica), BP (VB), Exxon Mobil (SAD), Toyota (Japan), Total (Francuska), GDF Suez (Francuska), Vodafone (VB), Enel (Italija), Telefonica (Španjolska).¹⁴ Na listi se nalaze i Nestle, Siemens, Volkswagen, Honda, Deutsche Telekom i drugi. Iako je u 2011. godini General Electric bilo poduzeće sa najvećom vrijednošću, nakon četiri godine palo je na treće mjesto sa 257 mlrd dolara inozemnih sredstava odnosno 492 mlrd ukupnih sredstava. Prema UNCTAD-ovoj listi top 10 multinacionalnih kompanija za 2015. godinu na prvom mjestu nalazi se Royal Dutch Shell. To je jedna od vodećih kompanija na svijetu, bavi se pretežito naftom i plinom te posluje u više od 70 poslovnica diljem svijeta sa prosječno 93 tisuće radnika od kojih su 68 tisuća inozemni radnici, što je prikazano slikom 1. Slijede ju Toyota Motor Co., japansko poduzeće za proizvodnju automobila, na popisu nalazimo i Vodafone Group, Volkswagen Group i Apple poduzeće za proizvodnju mobilnih uređaja i računala.

Slika 1 Top 10 MNC-a prema UNCTAD-u u 2015. Godini, prikazano u mil dolara i brojem zaposlenih

Korporacija		Sredstva u mil dolara		Prodaja u mil dolara		Zaposlenja	
		Inozemna	Ukupna	Inozemna	Ukupna	Inozemna rs	Ukupno
Royal Dutch Shell plc	UK	288 283	340 157	169 737	264 960	68 000	93 000
Toyota Motor Corporation	Japan	273 280	422 176	165 195	236 797	148 941	348 877
General Electric Co	SAD	257 742	492 692	64 146	117 385	208 000	333 000
Total SA	Francuska	236 719	244 856	123 995	159 162	65 773	96 019
BP plc	UK	216 698	261 832	145 640	222 894	46 700	79 800
Exxon Mobil Corporation	SAD	193 493	336 758	167 304	259 488	44 311	73 500
Chevron Corporation	SAD	191 933	266 103	48 183	129 648	31 900	61 500
Volkswagen Group	Njemačka	181 826	416 596	189 817	236 702	334 076	610 076
Vodafone Group Plc	UK	166 967	192 310	52 150	61 466	75 666	105 300
Apple Computer Inc	SAD	143 652	290 479	151 983	233 715	65 585	110 000

Izvor: UNCTAD, Annex tablica 24, WIR 2016,

¹³ Multinational Corporations, (<http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/mul.htm>) (lipanj, 2016)

¹⁴ *Biggest transnational companies*, Economist.com, (<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2012/07/focus-1>) (lipanj, 2016)

3. Tijekovi FDI-a na svjetskoj razini

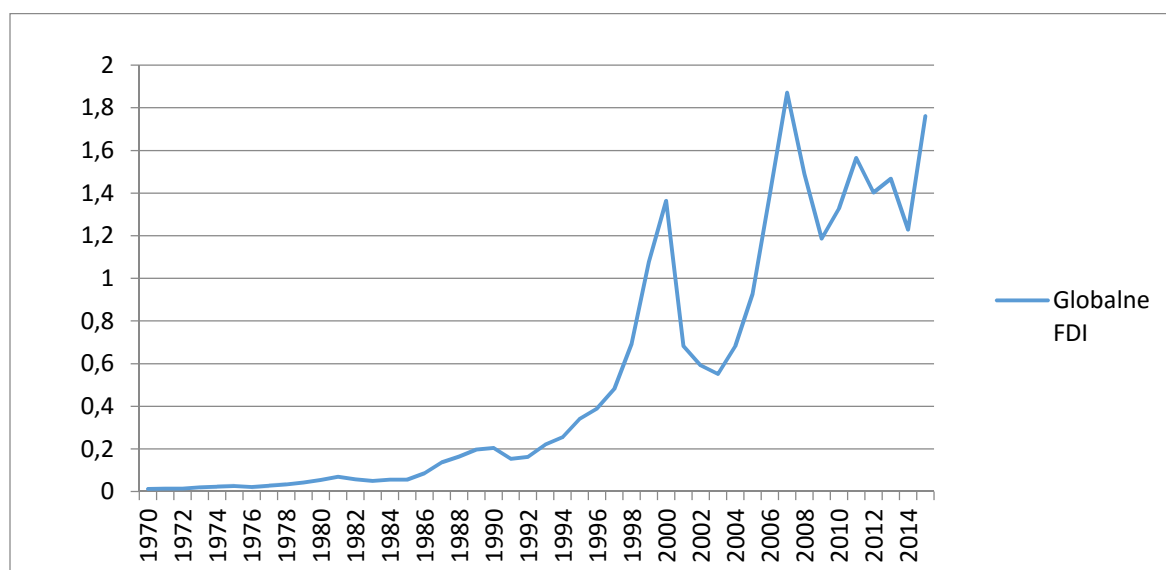
Prema Svjetskom investicijskom izvješću (World investment report) iz 2015. godine ukupni priljevi izravnih inozemnih ulaganja smanjila su se za 16% na razinu od 1,23 bilijuna dolara u 2014. godini, no skočila su na 1,76 bilijuna u 2015. čime su premašila prethodne procjene WIR-a. Procjenjivao se porast FDI-a u 2015. godini za 11% na 1.4 bilijuna, 2016. godine na 1.5 bilijuna te 2017 na 1.7 bilijuna dolara.

Vrijednost od 1,76 bilijuna u 2015. godini ujedno je i najveća vrijednost nakon svjetske krize koja se događala u razdoblju od 2008.-2009. Porast prekograničnih preuzimanja i spajanja sa 432 mlrd dolara u 2014. godini na 721 mlrd u 2015. smatra se vodećim razlogom za oporavak FDI-a na svjetskoj razini. Priljevi FDI-a u razvijene zemlje duplo su se povećali, dosegli su razinu od 962 mlrd dolara. Razvijene zemlje su preuzele 55% ukupnih priljeva inozemnih izravnih investicija, najjači rast primijećen je u Europi. Zemlje u razvoju dosegle su razinu od 765 mlrd dolara u 2015. godini. Azija je ostala najvećom regijom po prihvaćanju FDI-a. Odljevi izravnih inozemnih investicija iz razvijenih zemalja narasli su za 33% na razinu od 1,1 bilijun dolara. Europa je postala najvećom regijom za investiranje sa investiranim FDI-om u vrijednosti od 576 mlrd dolara.¹⁵

Tijekovi inozemnih investicija mogu se gledati kroz priljeve, odljeve i zalihe što će se prikazati u nastavku. U ovom dijelu detaljno će se analizirati tijekovi FDI-a na globalnoj razini kroz dulje vremensko razdoblje. U kretanju FDI-a prati se rastući trend pa su FDI kretanja 1980. godine iznosila 54,4 mlrd dolara, da bi u 2014. godini iznosila 1,2 bilijuna dolara te 2015. narasli gotovo na 1,8 bilijuna.

¹⁵ UNCTAD, Investor nationality: policy challenges, World Investment Report 2016, (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

Graf. 4 Priljevi FDI-a na svjetskoj razini, u razdoblju od 1970. do 2015. godine, u bilijunima dolara

Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>)

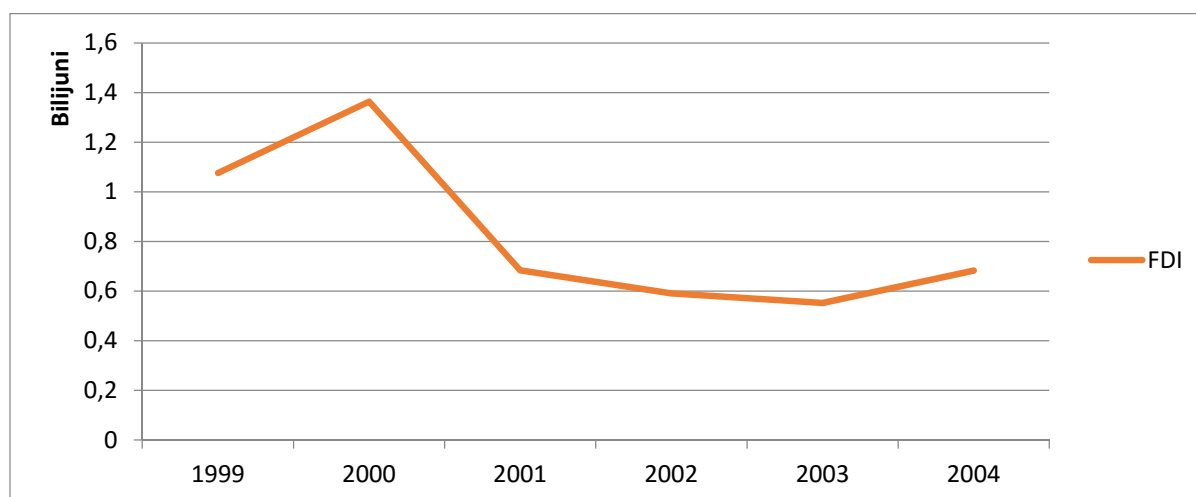
Najveći porast dogodio se u razdoblju od 1991. do 2000. godine, 1991. iznosile su 154 mlrd dolara te 2000. godini 1,4 bilijuna dolara što je skoro osmostruki porast. Razvoj međunarodne trgovine, razvijanje načina komuniciranja i transporta omogućio je investitorima uvid u zemlje koje su smatrali zanimljivima za ulaganje i naposljetku pomoglo pri velikom rastu investicija u razdoblju od 1980. do 2000. godine.

Prema World Investment Report-u iz 2001. godine jaka ekspanzija inozemnih investicija može se pripisati velikom broju transnacionalnih korporacija te njihovom utjecaju, u tom razdoblju bilo ih je više od 60,000 sa preko 800,000 podružnica diljem svijeta. Primaoci najvećeg dijela FDI-a i dalje su razvijene zemlje.

Daljnje kretanje investicija nije toliko impresivno pošto je već sljedeće godine (2001) vidljiv pad na 684 mlrd dolara, odnosno pad za gotovo 50%, najveći udio tog pada nose razvijene zemlje i to za 40% u iznosima od 1,1 bilijuna dolara u 2000. godini na 460 mlrd dolara u 2001. godini. World Investment Report iz 2002. godine povezuje pad sa naglim padom vrijednosti vrijednosnica na burzi i slabljenjem ekonomske aktivnosti u većim industrijskim ekonomijama i terorističkim napadima tj. slabljenjem povjerenja investitora u napadnute zemlje, tu se ističe i napad 11. rujna 2001. godine na WTC za kojeg postoji mogućnost da je produbio usporavanje investicija.

Napad nije ostavio investitore ravnodušnima, a javlja se i zabrinutost zbog političke situacije ponajprije u razvijenim zemljama koje su glavni ulagači.

Graf. 5 Priljevi inozemnih investicija u razdoblju 1999. - 2004. godine

Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>)

Uzroci mogu biti vezani i uz financijske krize, oni se mogu javiti u vidu neodgovarajuće državne politike prema financijskom sektoru, državne politike prema priljevu stranog kapitala i državne makroekonomske politike.¹⁶

Možemo pretpostaviti da je jedan od uzroka smanjenja inozemnih investicija unutar te grupacije "dot.com" kriza koja je harala početkom 2000-ih godina.

"Dot.com" krizom naziva se kriza koja je uslijedila nakon pojave interneta u kasnim godinama 20-og stoljeća, mnoga poduzeća svoja su poslovanja "prebacila" u virtualnu stvarnost. Investitori su predviđali milionske povrate na svoja ulaganja stoga su i masovno ulagali, no većina tih poduzeća naišla su na problem što je rezultiralo kolapsom, za sobom su ostavili investitore u gubitku sa iznosima od vrtoglavih 5 bilijuna dolara.¹⁷

Razlozi koji su mogli prethoditi dot.com krizi vezani su uz neorganiziranost analitičara koji su svoju pažnju usmjeravali na opće poslovanje no nisu obraćali pozornost na novčane tokove i općenito kako poduzeća posluju i od kud pribavljaju potrebna sredstva te precijenjene dionice. Tržište dionica (burza) djeluje po principu ponude i potražnje pa dolazi do situacije da veliki broj zainteresiranih investitora kupuje dionice u nadi da će zaraditi stoga ponuda dionica raste no shodno tome i cijena raste, što je

¹⁶ M. Grgić, i V. Bilas, op. cit., str. 560

¹⁷ K. Smith, *History of the Dot-Com Bubble Burst and How to Avoid Another*, Money Crashers, <http://www.moneycrashers.com/dot-com-bubble-burst/> (travanj, 2016.)

veća cijena više će poduzeća nuditi svoje dionice i investitorima davati iskrivljenu sliku poduzeća ukoliko ono ne vrijedi toliko.

Nakon svega inozemni investitor gubi sigurnost u zemlju i ne želi se izlagati nepotrebnim rizicima te odbija ulagati i dolazi do pada ulaganja. Ukoliko u zemlji postoji nedovoljno dobro određen porezni sustav investitori odlučuju ne izvršiti ulaganja jer bi im troškovi bili veći od koristi koje bi proizašle tim ulaganjem. Mnogi su drugi uzroci i događaji koji su prethodili padom investicija.

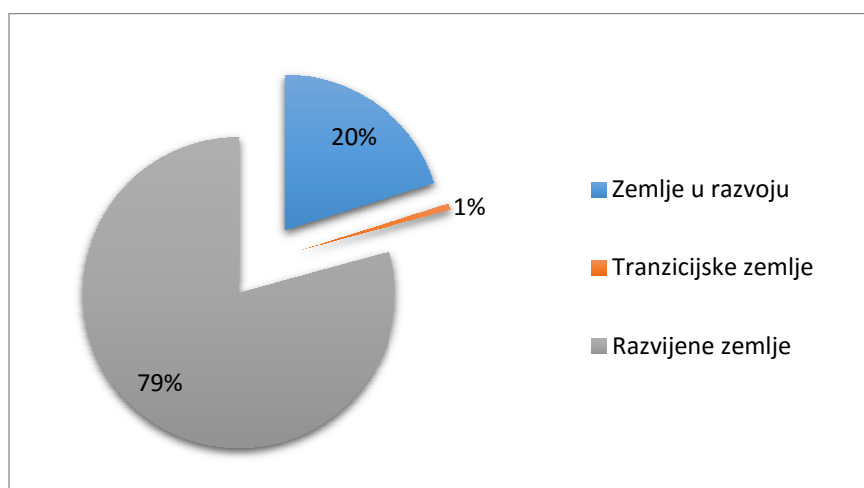
Naredne 2003. godine zabilježen je pad na razinu od 551 mlrd dolara, pad za 39 mlrd dolara u odnosu na 2002. godinu te se već 2004. godine podiže za 130 mlrd dolara odnosno na razinu od 682 mlrd dolara. Predviđanja World Investment Reporta bila su usmjerena na ponovni razvitak transnacionalnih kompanija kojih je tada bilo približno 61,000 sa više od 900,000 inozemnih podružnica.

Porast prekograničnih ulaganja i spajanja i pripajanja (cross-border merge, "Mergers and Aquisitions") dovele su do porasta investicija u 2004. godini, te su tada one iznosile 682 mlrd dolara i od tada nastavljaju rasti do 2007. godine.

Te je godine vrijednost inozemnih stranih investicija dosegla najvišu razinu ikada, iznosile su 1,9 bilijuna dolara, što bi preračunato u našoj valuti iznosilo 12 bilijuna kuna. Prema WIR 2008 razlozi za takav rast nalaze se u snažnom ekonomskom rastu i visokom performansu kompanija. Reinvestirana dobit prelazi 30% u strukturi ukupnih FDI-a dok je broj transnacionalnih kompanija narastao na 79,000 sa 790,000 podružnica diljem svijeta te se nastavlja širiti.

U naredna dva grafa prikazana je struktura zemalja podijeljenih na zemlje u razvoju, tranzicijske zemlje i razvijene zemlje u godinama maksimalnih priljeva FDI-a 2000. i 2007.godine.

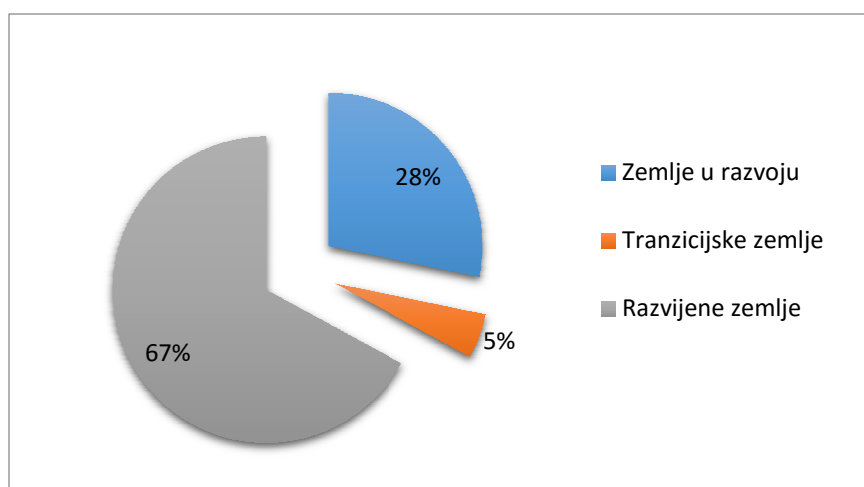
Graf. 6 Struktura priljeva FDI-a po stupnju razvijenosti zemalja u 2000. godini

Izvor: : UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>)

Graf. 7 Struktura priljeva FDI-a po stupnju razvijenosti zemalja u 2007. godini

Izvor: : UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>)

Vidljivo je da su priljevi FDI-a u tim godinama najveći u razvijenim zemljama, one preuzimaju 79% od ukupnih FDI-a, zemlje u razvoju 20% te tranzicijske zemlje 1%, u 2000. godini dok su 2007. godine razvijene zemlje za 12 postotnih poena niže te uzimaju 67% od ukupnih inozemnih investicija, a zemlje u razvoju rastu na 28%. Pod zemlje u razvoju svrstavaju se: Afrika, Južna Amerika, Azija i Oceanija, zanimljivo je vidjeti kako je u sedam godina postotak priljeva FDI-a u odnosu na ukupne izravne investicije razvijenih zemalja opao dok se postotak zemalja u razvoju podigao.

Razlog tome nalazi se u konkurentskom natjecanju i traženju boljih zemalja za uspostavu postrojenja i pogona sa što manjim troškovima kako poslovanja tako i rada. Zbog toga se i postotak zemalja u tranziciji povisio sa 1 na 5%. U tranzicijskim zemljama nalazimo zemlje poput Bosne i Hercegovine, Srbije, Ukrajine, Bjelorusije, Crne Gore, Kazahstana i slično.

Posljedice velike svjetske krize koja je započela 2007. godine a obuhvaća sektor bankarstva i nekretnina, osjećaju se i na inozemnim investicijama. Do širenja krize na svjetsku razinu došlo je zbog sekuritizacije banaka odnosno preprodaje kredita po cijelome svijetu, tada su investicije pale sa 1,9 bilijuna u 2007. na 1,5 bilijuna dolara u 2008. godini.

Sve tri komponente: reinvestirana dobit, unutar kompanijski zajmovi i dionički kapital drastično su pale u 2009. godini no već u prvoj polovici 2010. godine one počinju rasti. Dostižu vrlo visoku razinu u 2015. godini od 1,76 bilijuna dolara, to je ujedno i najviša razina nakon velike krize. WIR predviđa nastavak rasta na 1,8 bilijuna dolara do 2018. godine, iako se predviđa pad u 2016. godini. Spajanja i preuzimanja i tada su bila visoki faktor za dizanje investicija. Uz to mnogo se i radilo na rekonstruiranju vlasništva.

U razdoblju od 2008. do 2014. godine bilježe se tri pada 2009., 2012. i 2014. godine kako je i prikazano grafom 8. Neke od promjena koje su se dogodile u 2009. godini a vezane su uz svjetska kretanja FDI-a prethodile su globalnoj krizi i posljedice će biti vidljive u kratkom i srednjem roku.

Tri su razloga, prvo, očekivani rast u zemljama u razvoju i tranzicijskih zemalja kako zemlje primanja FDI-a tako i zemlje izvora investicija, one su u 2009. godini akumulirale gotovo polovicu FDI-a te su to zemlje za koje se očekuje da će oporaviti negativan tok inozemnih investicija, drugo, pad u domeni proizvodnih izravnih stranih investicija koji je povezan s uslugama i primarnim sektorom te se isti ne može ispraviti. Posljednji razlog je kriza, iako je svjetska kriza imala impozantan utjecaj na inozemne investitore ona nije zaustavila rastuću industrijalizaciju proizvodnje.¹⁸

Pozitivan tijek u 2011. godini predviđen je nakon pada prethodne godine, zemlje u razvoju i tranzicijske zemlje imaju vodstvo nad razvijenim zemljama iako su njima te

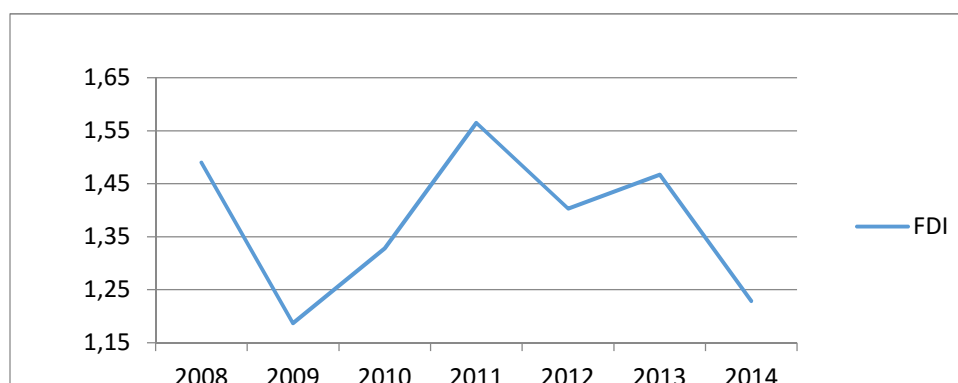
¹⁸ UNCTAD, *Investing in a low carbon economy*, World Investment Report 2010
http://unctad.org/en/Docs/wir2010_en.pdf (svibanj, 2016)

godine priljevi narasli za 21% u odnosu na 2010. Prema WIR 2012 veliki broj prekograničnih preuzimanja zaslužan je za rast od 236 mlrd dolara potpomognut velikim poslovima (megadeal – poslovi veći od 3 mlrd dolara) kojih je u 2011. godini bilo 66 usporedno sa 2010. kada ih je bilo 44.

Oštar pad slijedi u 2012. godini nakon laganog oporavka u 2010. i 2011. godini. Inozemne izravne investicije iznosile su 1,4 bilijuna dolara, tokovi investicija pali su u 23 od 38 razvijenih zemalja, u Europskoj Uniji snizile su se za 40% te u Sjedinjenim Američkim Državama 26%, pali su i priljevi u Australiji i Novom Zelandu (13% i 33%), no neke zemlje su doživjele i porast investicija kao na primjer Japan i Ujedinjeno Kraljevstvo. Pad investicija pripisuje se slabljenju mogućnosti gospodarskog rasta i nesigurnosti pogotovo u Europi kao i smanjenje investicija u ekstraktivne zemlje stoga su i unutar kompanijski zajmovi osjetili smanjivanje tokova u 2012.godini.¹⁹

U 2014. godini zabilježen je četvrti značajniji pad od 1990. godine, priljev investicija pao je za 16% na vrijednost od 1,2 bilijuna većinom zbog osjetljivosti globalne ekonomije, političke nesigurnosti i visokih geografskih rizika. Priljevi FDI-a u zemlje u razvoju dostižu najveću razinu na 681 bilijuna dolara što čini 2%-tni rast te one preuzimaju ulogu vodeće ekonomije u prihvaćanju FDI, Kina se ističe kao najveći primatelj FDI-a.

Graf. 8 Priljevi inozemnih izravnih investicija na svjetskoj razini u razdoblju od 2008. do 2014. godine, u bilijunima dolara

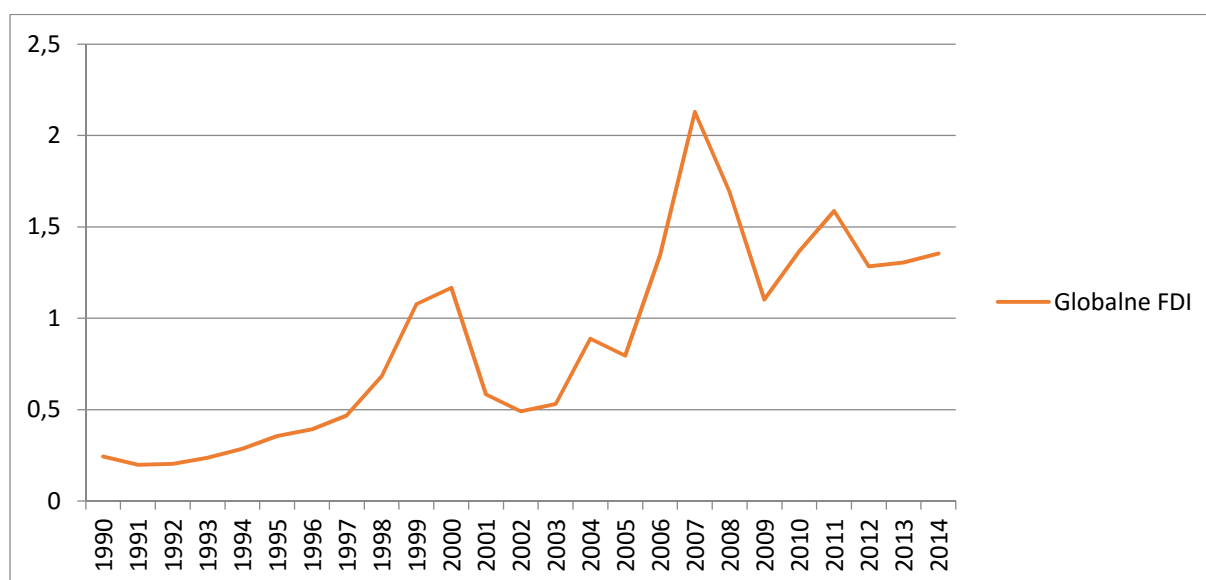
Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>)

¹⁹ UNCTAD, *Global value chains: investment and trade for development*, World Investment Report 2013, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf (svibanj, 2016)

Graf 9 prikazuje stanje odljeva investicija na globalnoj razini u razdoblju od 1990. godine do 2014. Najniže vrijednosti su u razdoblju od 1990. do 1996, godine kada su iznosile od 200 mlrd do 300 mlrd dolara. Najviša vrijednost zabilježena je 2007. godine i tada je iznosila 2 bilijuna dolara, najveći ulagači bile su razvijene zemlje sa 1,8 bilijuna i to najvećim dijelom zemlje Europe (1,25 bilijuna dolara) te zemlje u razvoju sa 269 mlrd dok su tranzicijske zemlje sudjelovale sa 50 mlrd dolara. U 2014. godini odljevi FDI-a iznose 1,35 bilijuna od čega razvijene zemlje sudjeluju sa 823 mlrd, zemlje u razvoju sa 468 mlrd te tranzicijske zemlje sa 63 mlrd dolara, od tranzicijskih zemalja najviše je ulagala Rusija sa 56 mlrd dolara. 2015. godine razvijene zemlje ulagale su u inozemstvo u vrijednosti od 1,21 biliona dolara.

Graf. 9 Odljevi izravnih inozemnih investicija u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u bilijunima dolara

Izvor: UNCTADStat, statistički podaci,

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

3.1 Tijekovi FDI-a u razvijenim zemljama

Zemlje u razvoju dijele se na ekonomije Amerike, Azije, Europe i Oceanije, zemlje koje obuhvaća grupacija Amerike jesu Kanada i SAD, zemlje Azije jesu Izrael i Japan, Europa se dijeli na Austriju, Belgiju, Hrvatsku, Dansku, Finsku, Francusku,

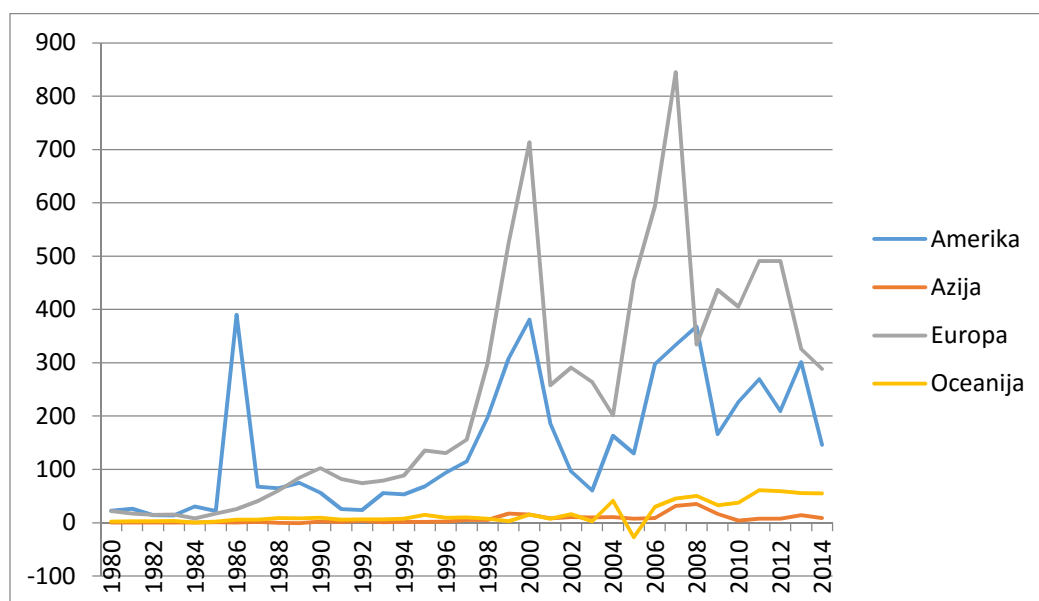
Njemačku, Grčku, Italiju, Poljsku, Sloveniju, Španjolsku, Švicarsku, Ujedinjeno kraljevstvo i druge. Oceanija se dijeli na Australiju i Novi Zeland.²⁰

Na grafu 10 vidljivo je da je među zemljama Europa najjača, slijedi ju Amerika dok je Azija najslabija koja slijedi Oceaniju. Najviša vrijednosti je u 2007. godini i to od Europe sa 845 mlrd dolara, najniže vrijednost nalazimo ispod 50 mlrd dolara kod Oceanije i Azije te do 1984. godine i kod Amerike. Vrijednosti imaju veliku fluktuaciju sa nekoliko velikih uspona i padova što je izraženije kod Amerike i Europe.

Prema podacima iz WIR 2016., u 2015. godini razvijene zemlje primile su 962,5 mlrd dolara što je 84%-tni rast te sudjeluju u globalnim investicijama u 54,6%, od toga SAD su primile 379,9 mlrd dolara, Kanada 48,6 mlrd, Irska 100 mlrd, Nizozemska 72,6 mlrd te Švicarska 68,8 mlrd. Ukupne predviđene greenfield investicije za razvijene zemlje u 2014. godini iznosile su 232,8 mlrd dolara te 2015. godine rastu na 261 mlrd, u primarnom sektoru investicije su narasle sa 1,8 mlrd dolara na 7,7 mlrd u 2015. godini, proizvodnom sektoru su greenfield investicije narasle sa 104 mlrd na 112 mlrd te uslužnom sektoru sa 126 mlrd na 141 mlrd dolara. Prekogranična kupnja ukupno je iznosila 301 mlrd dolara 2014. godine dok je prodaja bila na 256 mlrd dolara, u 2015. godini kupnja je iznosila 630 mlrd dolara a prodaja 585 mlrd. U primarnom je sektoru u 2015. godini bilo 15 mlrd kupnje, u proizvodnom sektoru 354 mlrd te u uslužnom 260 mlrd dolara.

²⁰ Podaci sa UNCTADStat Internet stranice
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx> (lipanj, 2016)

Graf. 10 Priljevi FDI-a u razvijenim ekonomijama za razdoblje od 1980. do 2014. godine, u mlrd dolara

Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

3.1.1. Europa

Europa je imala dva velika rasta u godinama 2000. i 2007. te jedan značajan pad u 2001. godini, nakon kojeg slijedi razdoblje oporavka.

Vrijednost investicija 1998. godine iznosila je 298 mlrd dolara te je 2000. godine porasla na 713 mlrd dolara, što je 40%-tni rast. Smatra se da je Europsko udruženje slobodnog trgovanja (EFTA – European Free Trade Association) bila jedan od ključnih stimulansa za povećanje investicija u zemlje zapadne Europe. Investicije su dosegle rekordnu vrijednost u 2000. godini zbog prekograničnih preuzimanja i spajanja, Europska Unija je sa svojom nezavisnom regionalnom politikom, dobrom političkom situacijom, snažnom infrastrukturom i velikim tržištem uspjela privući gotovo 618 mlrd dolara inozemnih izravnih investicija. Nakon trogodišnjeg pada, investicije su u 2015. godini rasle na 504 mlrd dolara.

Njemačka je postala jedan od važnijih primatelja u regiji zbog investicije UK-a koja se smatra najvećom investicijom ikada, preuzimanje Mannesmann-a od strane VodafoneAirTouch-a. Na tokove FDI-a u Belgiji značajan utjecaj imale su aktivnosti nakon spajanja i pripajanja koje su rezultirale retroaktivnim promjenama u tokovima priljeva i odljeva investicija. Iako su u Belgiji investicije u 2000. godini bile niže nego one u 1998. one nastavljaju rastući trend. Prekogranične aktivnosti bile su pretežito

značajne u području telekomunikacija i automobilske industrije, nekoliko promjena se dogodilo u bankarskom sektoru, spajanje Finske i Švedske banke u Nordea banku, Danske banke sa Christiana Bank og Kreditkasse, no ostale zapadno europske banke se odlučuju za strategiju širenja na nova tržišta. U 2001. godini investicije unutar Europske Unije pale su za 60%, većina je tijekom ostala unutar grupacije i to sa najvećom koncentracijom na uslužni sektor dok su se vrijednosti prekograničnog poslovanja i pripajanja spustile te je broj velikih poslova bio manji u usporedbi s prethodnim godinama. Iako u padu, Europa premašuje Ameriku od 1990. godine do danas. Zemlje koje su najviše osjetile pad investicija su Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo te Danska i Finska dok se u Francuskoj, Grčkoj i Italiji investicije nisu mijenjale, ostale su na istoj razini ili se malo povećale. Prema UNCTAD-ovom transnacionalnom indeksu zemlje koje su rangirane kao zemlje sa najvećim potencijalom su Belgija i Luksemburg, Švedska i Irska no ima i zemalja koje su ispodprosječne kao npr., Austrija i Italija. Najpoželjnije zemlje za ulaganje su Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska prema istraživanju UNCTADA za naredne tri godine. Investicije u Francuskoj porasle su za 23% te se taj porast smatra kao najveći porast u 2001. godini unutar grupacije razvijenih zemalja, u Grčkoj su porasle za približno 50% i to većinom zbog marketinški orijentiranih inozemnih investicija provedene kroz preuzimanja od Europe i SAD-a. Investicije su rasle i u Italiji za 11% djelomično zbog preuzimanja Španjolskog investitora sa 3,2 mlrd dolara. Ujedinjeno Kraljevstvo kroz 2001. godinu drži poziciju najvećeg primatelja FDI-a u regiji no investicije su drastično pale zbog neuspjelih pokušaja prekograničnih preuzimanja od stranih poduzeća. Najznačajniji pad dogodio se Njemačkoj sa preko 80% jer je većina FDI-a otišla u zapadne dijelove Njemačke, Irska je doživjela pad priljeva investicija od 60% većinom zbog ekonomskih problema. Zapadna Europa obuhvaća Švicarsku kojoj su investicije pale za gotovo 40%, Norvešku čije su investicije pale za pola u 2001. godini i Island koji je percipiran kao odskočna daska transnacionalnim kompanijama za ulazak na Europsko tržište.

21

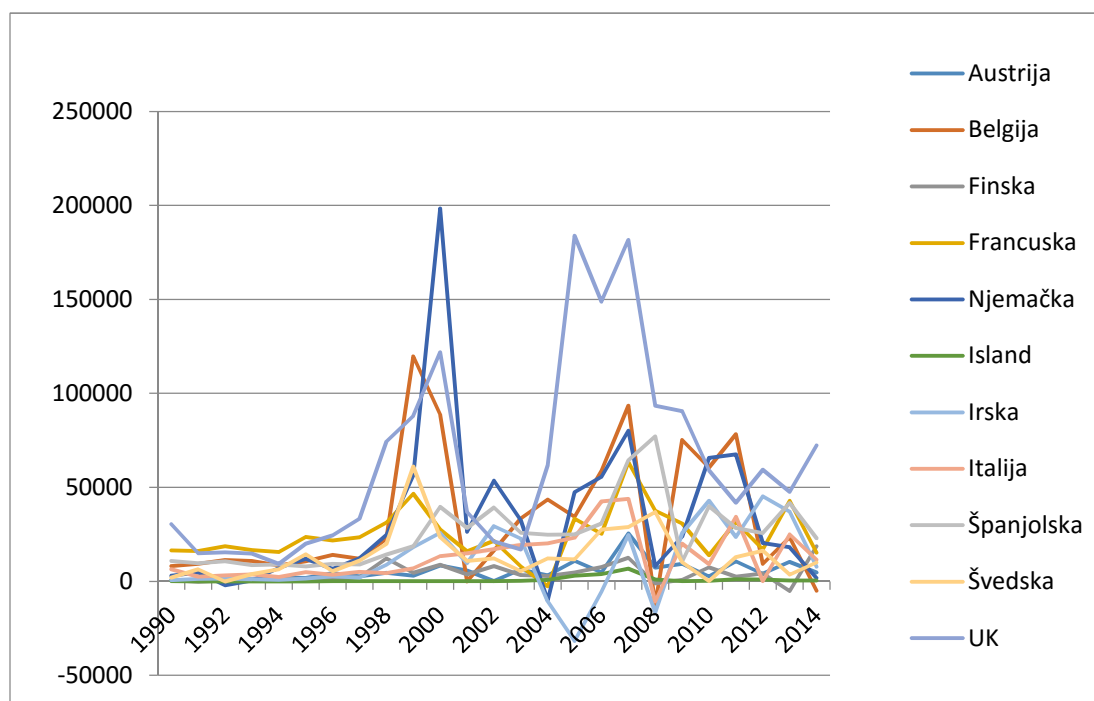
Graf 11 prikazuje stanje zemalja Europe, EU i Zapadne Europe, podaci su prikazani u milijunima dolara te prikazuje raznoliku sliku među zemljama. Prema grafu vidljiv je izražen utjecaj u razdoblju 1998. – 2008. u zemljama Njemačke, UK i Belgije. Jedina

²¹ UNCTAD, *Promoting Linkages*, World Investment Report 2001, http://unctad.org/en/Docs/wir2001_en.pdf (lipanj, 2016.)

zemlja koja ima pozitivan rast u 2014. godini je Ujedinjeno Kraljevstvo i to u iznosu od 72 mlrd dolara. U 2006. godini Irska je imala negativan tok investicija. Zemlje Europe u 2015. godini postale su najvećom regijom za investiranje, porasle su na 504 mlrd dolara, Irska (100,5 mlrd), Švicarska (68,8) i Nizozemska (72,6 mlrd) primile su najviše FDI-a.

Idućim grafom prikazane su vrijednosti greenfield investicija u Europi u razdoblju od 2009. do 2015. godine, najviša vrijednost bila je 2009. godine, tada je iznoila 420 mlrd dolara a bilo je 7508 najavljenih greenfield projekata, najniža je vrijednost bila 2012. godine, tada je iznosila 242 mlrd dolara a bilo je najavljeno 7171 greenfield investicija, najviše ih je bilo 8233 u 2013. godini.

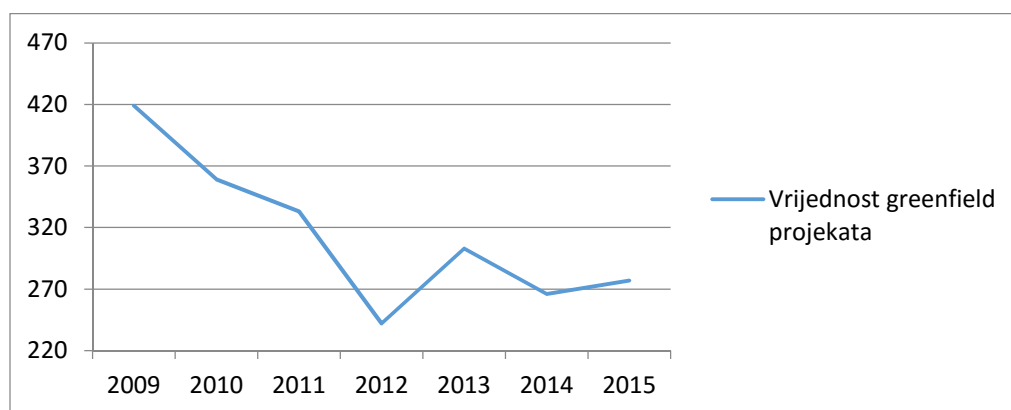
Graf. 11 Priljevi inozemnih izravnih investicija u razvijenim zemljama – Europa, u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u milijunima dolara

Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

Graf. 12 Vrijednosti greenfield projekata u Europi, u razdoblju od 2009. do 2015. godine, u mlrd dolara

Izvor: UNCTAD, Annex tablica 6, WIR 2016.

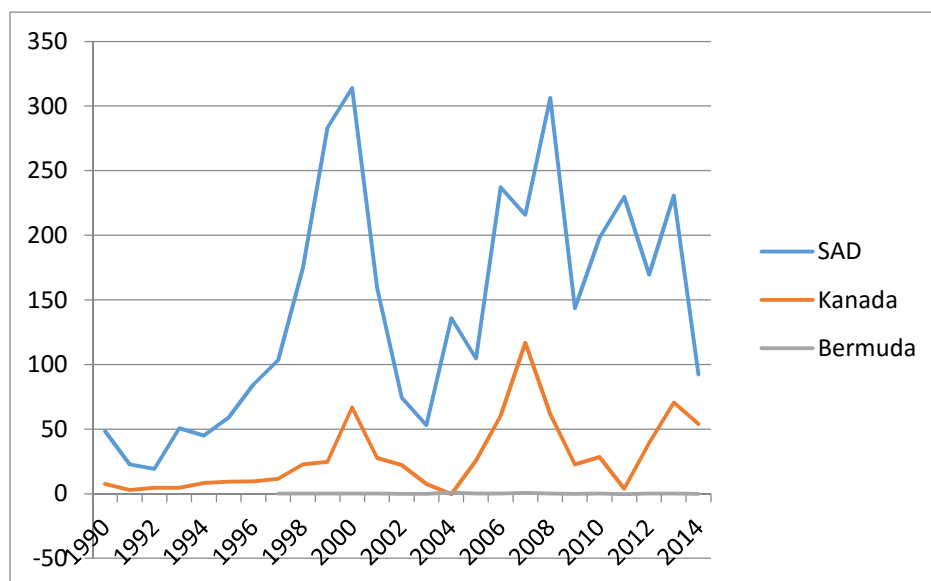
3.1.2. Amerika

Razvijene zemlje Amerike dosežu dva najveća rasta u 2000. i 2008. godini te pad u razdoblju od 2001. do 2005. godine. SAD ima značajno vodstvo nad Kanadom. Sjedinjene Američke Države u 2000. godini dosegle su razinu od 281 mlrd dolara u priljevima investicija, većinom zahvaljujući nekoliko velikih preuzimanja stranih poduzeća. SAD je bila zemlja sa najvećim odljevom investicija, investirali su pretežito u zemlje Europske Unije. Priljevi investicija javljali su se većinom kroz preuzimanja dok su greenfield investicije u manjoj mjeri zastupljene, preuzimanja su se događala kroz već postojeće podružnice i financirane su kroz reinvestirane dobiti. Iako je SAD veliki davalac FDI-a u 2000. godini priljevi su dosegli gotovo dvostruko veću vrijednost od odljeva, ulagalo se u naftnu industriju, računalne i elektronske strojeve, telekomunikaciju i financijske usluge. S obzirom na financijsku krizu 2008. godine investicije su opale u narednoj godini. Pad investicija za SAD u 2014. godini na 92 mlrd dolara pripisuje se jednoj velikoj dizinvesticiji Vodafona za Verizon, da se ta negativna investicija nije dogodila njihova razina ostala bi na jednakoj razini.²²

Sjeverna Amerika je u 2015. godini primila 429 mlrd dolara, od toga je SAD-u pripala većina tj., 380 mlrd dolara.

²² UNCTAD, *Reforming international investment governance*, World Investment Report 2015, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf (lipanj, 2016)

Graf. 13 Priljevi inozemnih izravnih investicija u zemljama Amerike u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u milijardama dolara

Izvor: UNCTADSTAT, Statistički podaci

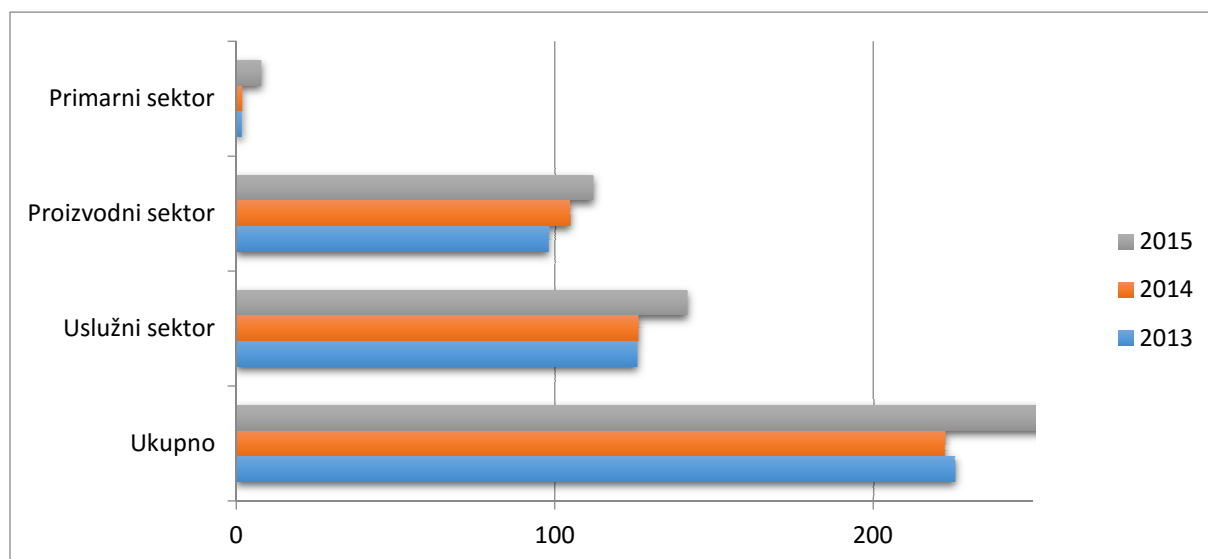
(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

3.1.3. Kretanja FDI-a u razvijenim zemljama za 2015. godinu

Priljevi inozemnih direktnih investicija u razvijenim zemljama iznosili su 962,5 mlrd dolara što čini rast u odnosu na 2014. godinu od 84,4%. Razvijene zemlje imaju 54,6% udjela u globalnim investicijama. Pet najjačih zemalja investitora su: SAD sa 300 mlrd dolara, Japan sa 128,7 mlrd dolara, Nizozemska sa 113,4 mlrd dolara, Irska sa 101,6 mlrd dolara te Njemačka sa 94,3 mlrd dolara.

Prema podacima iz WIR 2016 i njihovim predviđanjima prikazan je graf sa vrijednostima greenfield projekata u 2013., 2014. i 2015. godini u razvijenim zemljama te prikazan kroz sektore. Primarni sektor u 2013 godini ima veoma mali udio u totalnom poretku, izražen je uslužni sektor sa 125 mlrd dolara od kojih se izdvajaju električna energija, plin i voda sa 25 mlrd dolara i poslovne usluge sa 35 mlrd dolara. Proizvodni sektor sa 98 mlrd dolara ističe se sa tekstilnom industrijom, proizvodnje automobilske i prijevozne opreme i proizvodnjom kemikalija i kemijskih proizvoda. Stanje u 2014. godini nije se puno mijenjalo te je vidljiv rast u proizvodnom sektoru no pad u uslužnom, već u 2015. godini vidljiv je rast u svim sektorima, a najznačajniji u uslužnom.

Graf. 14 Predviđene greenfield investicije prema sektoru industrije u 2015., 2014. i 2013. godini, u milijardama dolara

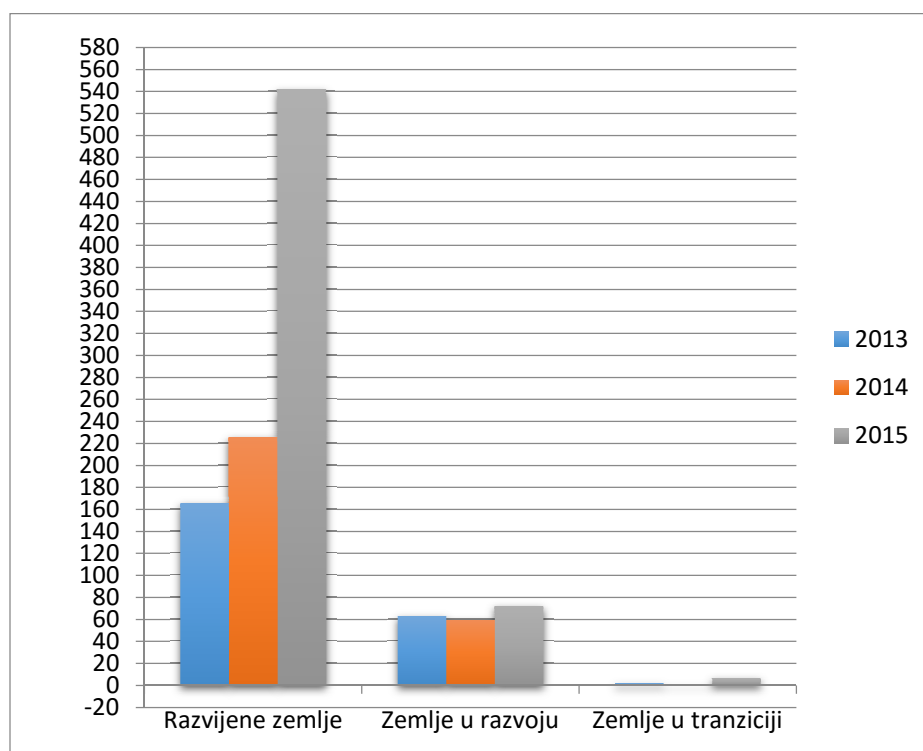

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,

(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf)

Prekogranična spajanja i pripajanja u 2013. godini iznosila su 237 mlrd dolara na globalnoj razini u pogledu prodaje, od toga 165 mlrd pripalo je razvijenim zemljama, najvećim dijelom Americi (84 mlrd) dok je najmanje prodaje imala Europa sa 35 mlrd dolara, naredne 2014. godine situacija je slična, razvijenim zemljama je od ukupnog (274 mlrd dolara) pripalo 201 mlrd te također najvećim dijelom Americi, među zemljama u razvoju najviše prodaje imale su zemlje Azije i Oceanije. Kako je i prikazano u grafu 15 veliku prednost imaju razvijene zemlje. Zemlje u tranziciji su 2014. godine imale negativan saldo od 251 mil dolara.

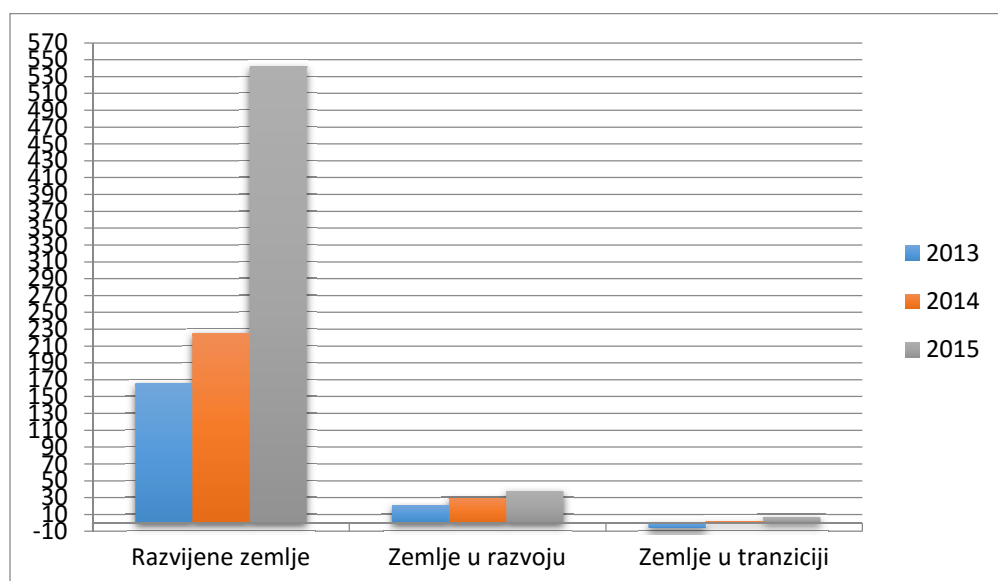
Graf. 15 Prekogranična M&A prodaja prema zemljama u 2013. i 2014. godini, u milijardama dolara

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,
(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

Graf 16 prikazuje stanje prekogranične kupnje po zemljama. Kao i kod prodaje u 2013. godini, najveći dio pripada razvijenim zemljama (165 mlrd od 178 mlrd ukupnih investicija), tranzicijske zemlje su u deficitu sa 7 mlrd dolara no iduće godine rastu na 1,5 mlrd dolara. Godine 2015. razvijene zemlje imaju veliki rast u prekograničnoj kupnji.

Graf. 16 Prekogranična M&A kupnja prema zemljama u 2013., 2014. i 2015. godni, u milijardama dolara

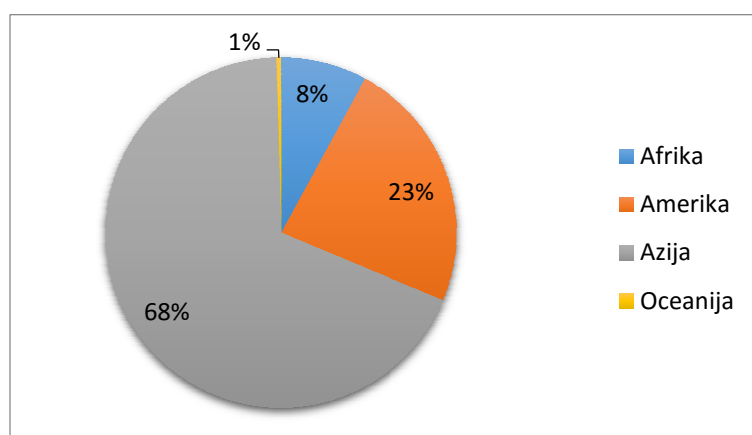

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,
(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

3.2. Tijekovi FDI-a u zemljama u razvoju

Zemlje u razvoju dijele se na Afriku koja se dijeli na Istočnu, Srednju, Sjevernu, Južnu i Zapadnu zatim zemlje Središnje i Južne Amerike i Karibe te Aziju i Oceaniju. Grupacija Azije i Amerike preuzimaju većinu FDI-a, u 2014. godini od ukupnih 681 mlrd dolara u Aziju je dospjelo 465 mlrd te u Ameriku 159 mlrd, ta situacija prikazana je grafom 17.

Graf. 17 Prikaz zemalja u razvoju i njihov udio u ukupnom FDI-u prema toj grupaciji

Izvor: podaci sa UNCTADStat, statistički podaci
(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

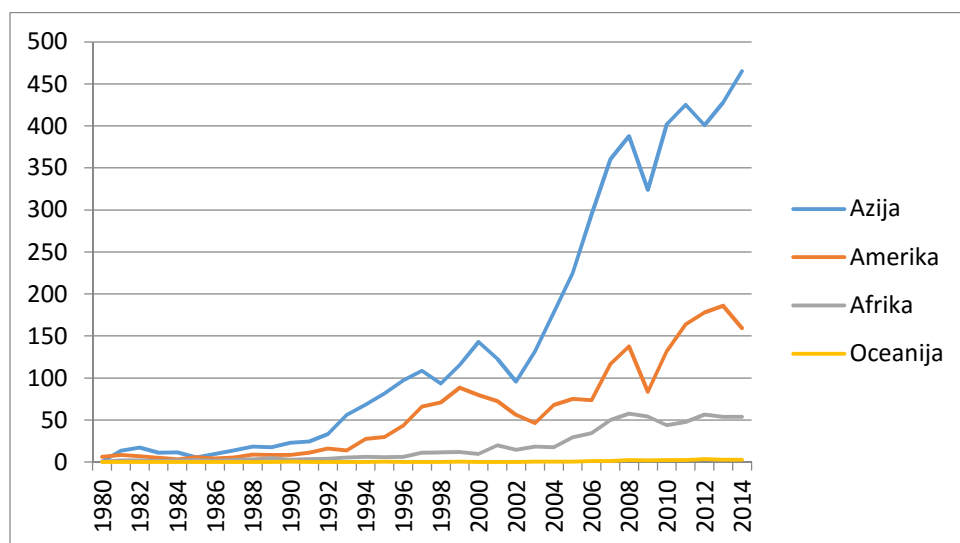
Tokom godina investitori su počeli percipirati zemlje u razvoju kao jedne od poželjnijih destinacija za ulaganje stoga se količina ulaganja u razdoblju od 1998. do danas znatno povećala u usporedbi sa prethodnim godinama kada je bila na niskoj razini.

Grafom 18 prikazan je rast FDI-a kroz godine i vidljiv je dominirajući položaj Azije koju slijedi Amerika. Investicije u Aziju su u razdoblju od 2003. do 2008. godine narasle sa 131 mlrd dolara na 387 mlrd dolara u 2008. Razlog tom povećanju je prelazak transnacionalnih kompanija u zemlje Azije zbog velikog prirodnog bogatstva i manjih troškova rada i proizvodnje.

Uobičajeno je da će kompanije opstati na tržištu ako su konkurentnije, a da bi bile konkurentnije one moraju pronaći način za zadovoljavanje povećanih potreba za stvaranjem i proizvodnjom uz što niže troškove.

Zemlje u razvoju preuzimaju ulogu vodećih primatelja FDI-a sa 2% rasta investicija i dosežu najvišu razinu u grupaciji 2014. godine na 681 mlrd dolara te im pripada 55% ukupnog globalnog FDI-a. Veliki se porast pripisuje većinom Aziji koja se razvija. U 2015. godini ulaganja u Aziju povećala su se za 16% u odnosu na 2014. te iznose 541 mlrd dolara, nakon rasta u 2003. godini investicije u Afriku stagniraju na razini od 54 mlrd dolara te im se predviđa rast u 2016. godini, no investicije u Ameriku (Latinska Amerika i Karibi) padaju sa 186 mlrd na 159 mlrd dolara.

Graf. 18 Priljevi FDI-a u zemljama u razvoju u razdoblju 1980-2014, u milijardama dolara

Izvor: podaci sa UNCTADStat, statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

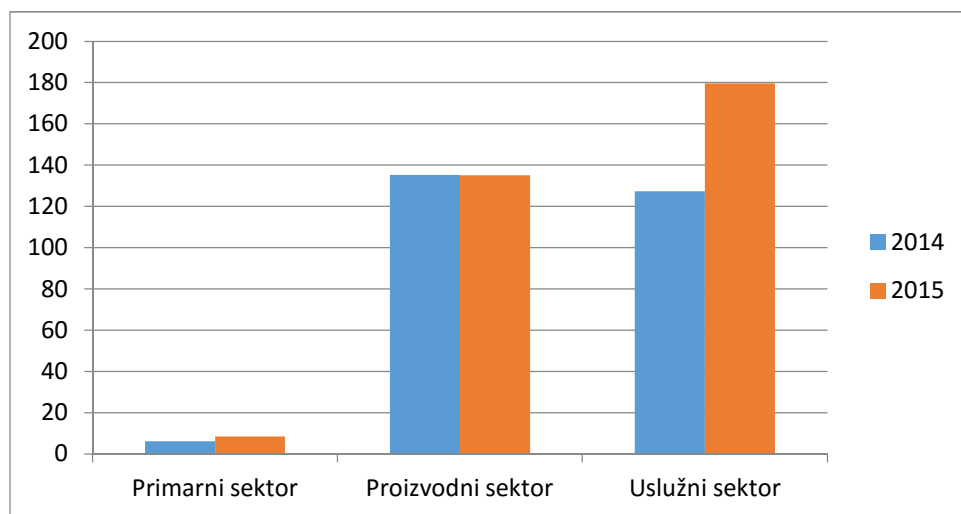
Zemlje Afrike privlače investitore pretežito iz Kine i Indije investirajući u industriju solarnih ploča koja je u porastu. Bogatstvo nafte, ruda, jeftina radna snaga, niske nadnice su razlozi zbog kojih se strani investitori odlučuju za investiranje u zemlje Afrike. Uslužni i proizvodni sektor u zemlji je veoma važan stoga su se i predviđene greenfield investicije realizirale i to za 38% u proizvodnom sektoru dok je uslužni sektor privukao 60% od ukupnih investicija. Ukupne greenfield investicije u Afriku kao regiju u 2014. godini iznosile su 10,2 mlrd dolara te 2015. godine 10,9 mlrd dolara dok su prema sektorima iznosile 89 mlrd dolara u 2014. i 71 mlrd dolara u 2015. godini.

Nigerija se ističe sa količinom kupljenih i prodanih poduzeća unutar Afričke granice dok su poduzeća Južne Afrike ostali važni investitori. Rastuća tržišta u sektoru telekomunikacija privukle su mnoge investitore. Razvijanje internetskih mreža, dostupnost mobilnih uređaja i širi Internet domet mnogi su investitori prepoznali kao dobar potencijal. Prema podacima iz WIR 2016., priljevi FDI-a u 2015. godini u Afriku iznosili su 54,1 mlrd dolara, pad u odnosu na prošlu godinu od 7,2%. Egipat, Moroko i Angola se ističu po vrijednostima priljeva. Odljevi investicija pali su za 25% NA 11,3 mlrd dolara.

Prema podacima iz WIR 2016, najznačajnije zemlje u Aziji u 2015. godini su Kina sa 135,6 mlrd dolara FDI-a, Hong Kong sa 174,9 mlrd dolara, Singapur sa 65,3 mlrd dolara, Indija te Turska. Hong Kong je u 2015. godini primio 174,9 mlrd dolara, a investirao 55,1 mlrd dolara što predstavlja pad od 55,9% u odnosu na prošlu godinu, no prema zalihama ostaje na prvom mjestu u najvećih 10 investitora na razini od 819 mlrd dolara, Kina je investirala 127,6 mlrd dolara. Istočna i Jugoistočna Azija slove za regiju koja je primila najviše FDI-a u svijetu. Kina je postala najveći primalac FDI-a sa 135,6 mlrd dolara u 2015. godini, povećanje ulaganja u uslužni sektor, posebice u prodaju, prijevoz i financije zaslužni su za taj status. Struktura greenfield investicija po sektorima u zemljama Azije u ukupnom zbroju raste, 2014 iznosile su 268 mlrd dolara te 2015. rasle na 323 mlrd, u primarnom sektoru u 2014. godini greenfield investicije iznosile 6 mlrd dolara, iduće godine raste na 8 mlrd, u proizvodnom sektoru nema velike razlike u dvije godine, vrijednost stagnira na visokih 135 mlrd dolara dok je u uslužnom sektoru vidljiv rast od 52 mlrd dolara, sa 127 mlrd u 2014. na 179 mlrd u 2015. godini kao što je i prikazano grafom 19. Prekogranična spajanja

i preuzimanja u ukupnom iznosu padaju sa 96 mlrd na 46 mlrd dolara u 2015. kod prodaje te kod kupnje poduzeća padaju sa 140 mlrd na 110 mlrd u 2015. godini.

Graf. 19 Predviđene greenfield investicije u zemljama Azije za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,

(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

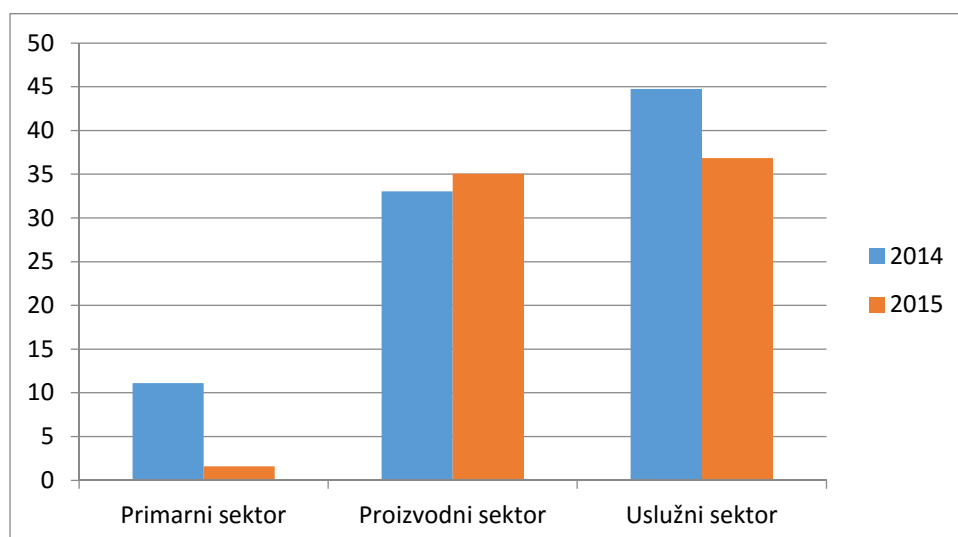
Kineske financijske institucije uvidjele su prilike u ulaganja preko oceana (eng. overseas acquisitions) te su tako izvršile šest prekograničnih preuzimanja i preuzele Waldorf Astoria Hotel u New Yorku, FIDEA Osiguranja, Delta Lyod Banku u Belgiji, Tong Yang Life u Republici Korei i uredsku zgradu u New York-u od Blackstone Grupacije.²³ Problem stranim investitorima kod Azije nalazi se u neravnomjerno razvijenim područjima, tako u jednom dijelu se nalazi bogatija populacija dok s druge strane većina imaju manje sredstava i spadaju pod siromašniju populaciju, prema predviđanjima Azijske Banke za Razvoj u Aziju bi trebalo u cjelini prispjeti više od 8 bilijuna dolara u razdoblju od 2010. do 2020. godine.

Prema podacima iz Word Investment Reporta 2016. godine Latinska Amerika i Karibi u 2015. godini dobili su 167,6 mlrd dolara od stranih ulagača što je pad od 1,6% u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajnije zemlje su Brazil, Čile, Meksiko i Kolumbija. Pad od 1,6% u 2015. godini kao i pad od 14% u 2014. godini u odnosu na prethodnu godinu pripisuje se padu cijena roba i smanjivanju broja prekograničnih investicija. Većina FDI-a koncentrirana je na proizvodne aktivnosti kako bi zadovoljila zahtjevima domaćeg tržišta. Rast sredinom 90-ih godina dogodio se zahvaljujući

²³ Podaci iz UNCTAD, *Reforming international investment governance*, World Investment Report 2015, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf (svibanj, 2016.)

politikama liberalizacije i privatizacije što je ponukalo investitore da ulažu u tržišta telekomunikacije, prijevoza i bankarstva, ti su sektori u prošlosti bili zatvoreni za privatna ulaganja no otvaranjem tih područja stvorila se velika mogućnost stranim investitorima za ulaganja i upravljanja domaćim poduzećima. Idući rast koji se dogodio sredinom 2000.-ih godina odgovor je na promjenu cijena roba, poboljšanju uvjeta trgovanja i povećanja potrošnje usmjeravajući investicije u uslužni sektor. Greenfield investicije u Latinsku ameriku i Karibe ukupno su iznosile u 2014. godini 88,9 mlrd dolara no u 2015. godini padaju na 73 mlrd., primarni sektor je drastično pao sa 11 mlrd na 1 mlrd u 2015. godini. Proizvodnom sektoru su se povećale investicije za 2 mlrd, sa 33 mlrd u 2014. godini na 35 mlrd u 2015., te je uslužnom sektoru pale sa 44 na 36 mlrd dolara, prikazano grafom 20. Kao i kod greenfield investicija padajući trend se pojavljuje i kod prekograničnih kupnja i prodaja.

Graf. 20 Predviđene greenfield investicije u zemljama Latinske Amerike i Kariba za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,

(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

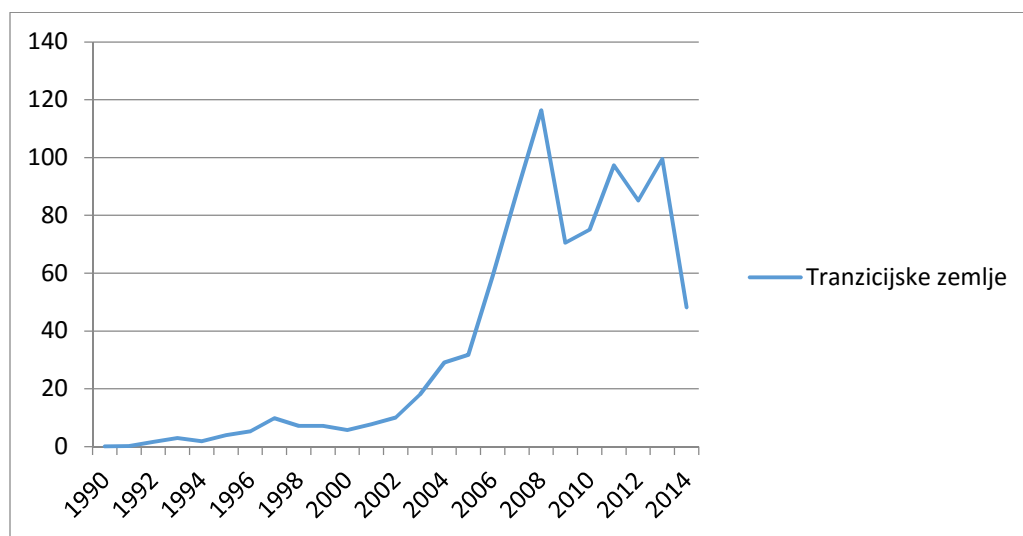
Oceanija je veći rast investicija doživjela u 2006. godini kada su sa 344 mil FDI narasle na 1,4 mlrd te nastavljaju rasti do 2012. kada dostižu svoju najveću razinu (3,6 mlrd dolara). Turizam, rude, ribarstvo i iskop zlata bili su čimbenici koji su privukli najviše FDI-a. Fidži, Papua Nova Gvineja, Nova Kaledonija i Vanuatu zajedno su činile 82% prometa Oceanije te su to mjesta u kojim su bila koncentrirana većina FDI-a.

3.3. Tijekovi FDI-a u tranzicijskim zemljama

Kretanja priljeva inozemnih izravnih investicija u tranzicijskim zemljama imaju rastući trend u razdoblju od 2000. godine do 2008. U tom se razdoblju FDI povećao za 106 mlrd dolara sa 10 mlrd u 2000. godini na 116 mlrd u 2008. Pad na 70 mlrd javlja se u 2009. godini. Godine 2013. priljevi FDI-a iznosili su 99 mlrd dolara no 2014. godine padaju na 48 mlrd tj., pad za 48%, u 2015. godini nastavlja se padajući trend te tada priljevi iznose 35 mlrd dolara.

Priljevi investicija drastično su pali u 2014. i 2015. godini na vrijednost od 48 mlrd (35 mlrd) dolara, pad je povezan sa cijenama nafte koje nastavljaju padati te nepovjerenjem investitora u snagu ekonomije kao i geopolitička neslaganja, unutar kompanijski zajmovi pali su na 0,4 mlrd dolara u 2015. godini reagirajući na tečajne fluktuacije. Priljevi FDI-a 2014.-te godine u Ukrajini su pali za 91% na vrijednost od 410 mil dolara i to većinom zbog povlačenja kapitala Ruskih investitora, te u Rusiju za 54 mlrd u odnosu na 2008. godinu pa iznose 20 mlrd dolara.

Graf. 21 Priljevi FDI-a u tranzicijskim zemljama u razdoblju od 1990 do 2014, u milijardama dolara

Izvor: podaci sa UNCTADStat, statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>)

Tranzicijske zemlje mogu se podijeliti na Georgiju, CIS (Commonwealth of Independent States) i Jugoistočnu Europu.

CIS u prijevodu označuje zemlje zajednice nezavisnih država, to su Azerbajdžan, Armenija, Bjelorusija, Georgia, Kazahstan, Moldova, Rusija, Uzbekistan, Ukrajina i druge. Sporazum o stvaranju gospodarske unije potpisan je u rujnu 1993. godine

između vodećih zemalja CIS-a kako bi se formirale točke za slobodno trgovanje robom, uslugama, radnom snagom i kapitalom.²⁴

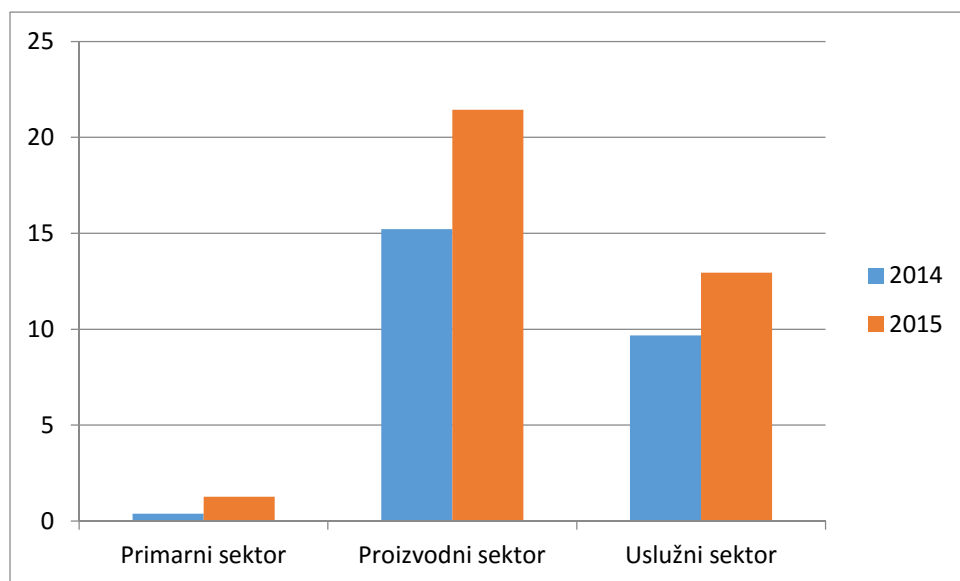
Značajnije države u grupaciji tranzicijskih zemalja su Rusija, Kazahstan, Ukrajina, Azerbađijan i Turkmenistan, u 2008. godini zemlje koje su dobile najviše FDI-a jesu: Kazahstan (14 mlrd dolara), Rusija (74 mlrd dolara) i Ukrajina (10 mlrd dolara) dok su u 2015. godini skupno te zemlje primile svega 25 mlrd dolara – Rusija 9,8 mlrd, Turkmenistan 4,3, Azerbađijan 4 mlrd, Ukrajina 3 mlrd te Kazahstan 4 mlrd. Rusija je investirala najviše i to u iznosu od 26,6 mlrd dolara što predstavlja pad od 58% u odnosu na prošlu godinu.

Tokom 2014. godine najavljeno je prema WIR-u nekoliko greenfield investicija, u Rusiju od Kineske tvrtke China Triumph Internacional Engineering u vrijednosti od 3 mlrd dolara, Kineske tvrtke Hawtai Motor Group u vrijednosti od 1,1 mlrd dolara i Kineske tvrtke Great Wall Motors u vrijednosti od 520 mil dolara, od Italije u Crnu Goru u vrijednosti 1 mlrd dolara i u Bosnu i Hercegovinu od Kineske tvrtke Hareon Solar Technology u iznosu od 636 mil dolara. U Jugoistočnoj Europi investitori ulažu većinom u proizvodnju.

Prema strukturi sektora u tranzicijske je zemlje najavljeno ukupno 25 mlrd greenfield investicija u 2014. godini te 35 mlrd dolara u 2015. godini, u primarnom je sektoru u 2015. godini najavljeno 1 mlrd dolara, proizvodnom sektoru 21 mlrd te uslužnom 12,9 mlrd dolara što je prikazano grafom 22. Prekogranična prodaja iznosila je 4 mlrd dolara u 2015. godini a prekogranična kupnja 9 mlrd dolara. Od ukupnih 4,1 mlrd prekogranične prodaje u 2014. godini najviše je koncentrirano u primarnom sektoru u iznosu od 2,9 mlrd te u proizvodnom sektoru sa 1,3 mlrd, u 2015. godini 7,9 mlrd prekograničnih prodaja odlazi na primarni sektor, točnije rudnike, kamenolome i naftu, prikazano je grafom 23.

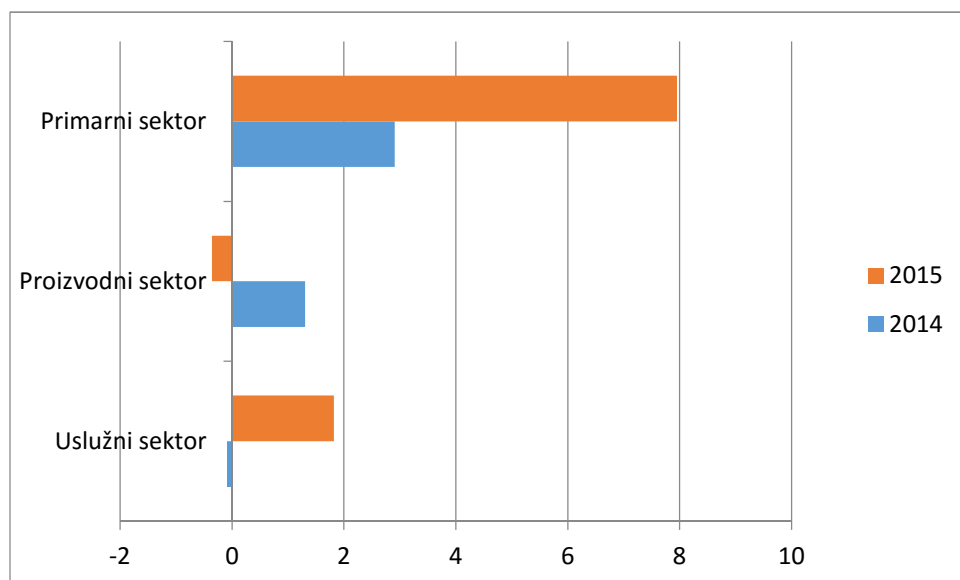
²⁴ Interstate Statistical Committee of the Commonwealth of Independent States, *About commonwealth of independent states*, <http://www.cisstat.com/eng/cis.htm> (lipanj, 2016)

Graf. 22 Predviđeni greenfield projekti u tranzicijskim zemljama po sektorima u 2014. i 2015. godini, u mlrd dolara

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,
(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

Graf. 23 Predviđena prekogranična prodaja u tranzicijskim zemljama za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara

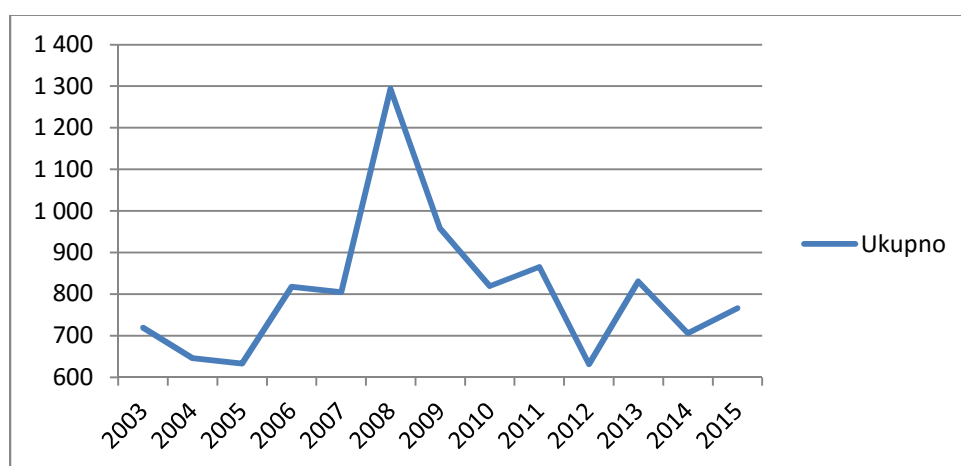

Izvor: podaci iz World Investment Reporta 2016,
(http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)

3.4. Greenfield investicije

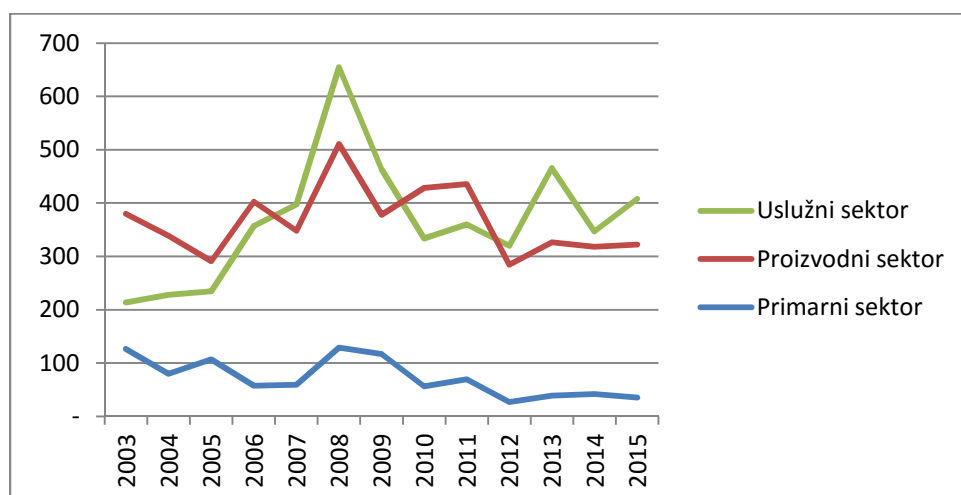
Ukupne greenfield investicije na globalnoj razini u 2015. godini iznosile su 765 mlrd dolara, od toga je svega 35 mlrd dolara vrijednost greenfield investicija u primarnom sektoru, 322 mlrd za proizvodni sektor te 408 mlrd za uslužni sektor. Najveća vrijednost iznosila je 1,29 bilijuna dolara u 2008. godini gdje 654 mlrd pripada uslužnom sektoru, a 510 mlrd na proizvodni sektor. Najniža vrijednosti bila je 2012. godine u iznosu od 631 mlrd dolara i 2005. sa 632 mlrd dolara. Detaljno je prikazano grafovima 24 i 25.

Graf. 24 Vrijednost ukupnih greenfield investicija u razdoblju od 2003. do 2015. godine, u mlrd dolara

Izvor: UNCTAD, Annex tablica 20, WIR 2016.

Graf. 25 Vrijednost greenfield investicija po sektorima u razdoblju od 2003. do 2015. godine, u mlrd dolara

Izvor: UNCTAD, Annex tablica 20, WIR 2016.

3.5. Zalihe inozemnih izravnih ulaganja

Indeks koji prikazuje zalihe izravnih inozemnih ulaganja zapravo prikazuje akumuliranu količinu sredstava u danom trenutku.

Trendovi koji se mogu javiti jesu outward FDI stocks (zalihe domaćih investicija u inozemstvu) i inward FDI stocks (zalihe inozemnih investicija u domaćem gospodarstvu). Vanjski tijekovi FDI-a označuju vrijednosti kapitala i neto zajmove domaćeg investitora u inozemno poduzeće dok unutarnji tijekovi FDI-a označuju vrijednosti kapitala i zajmova stranih investitora u poduzeće rezidenta odabrane zemlje. Mjere se u dolarima i u udjelima BDP-a.²⁵

Zalihe inozemnih investicija 1995. godine na svjetskoj razini iznosile su 3,5 bilijuna dolara, najviša vrijednost bila je 2014. godine (25,1 bilijuna) dok je najveća vrijednost za odljeve FDI zaliha bila 2015. godine kada je iznosila 25,04 bilijuna dolara, 1995. godine odljevi FDI zaliha iznosili su 3,9 bilijuna te 2012. godine rastu na 22,7 bilijuna.

Na slikama 2 i 3 prikazane su akumulirane količine FDI-a raspoređene po svijetu, najveći dio investicija unutarnjeg tijeka, dakle strane investicije prema domaćim poduzećima odvija se u Europi, situacija je slična i na drugoj slici gdje su prikazani akumulirani vanjski tijekovi odnosno odljevi FDI-a kada domaći investitor ulaže u inozemna poduzeća i vidljiva je također velika aktivnost Europe, pogotovo Irske.

²⁵ OECD (2016), *FDI stocks (indicator)*, <http://www.oecd-ilibrary.org/content/indicator/80eca1f9-en> (lipanj, 2016)

Slika 2 Zalihe inozemnih investicija u domaćem gospodarstvu, 2015

Izvor: OECD (2016), FDI stocks (indicator). (<https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>) (lipanj, 2016.)

Slika 3 Zalihe domaćih investicija u inozemstvu, 2015

Izvor: OECD (2016), FDI stocks (indicator), (<https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>) (lipanj, 2016.)

4. Zaključak

Izravna inozemna investicija podrazumijeva ulaganje stranaca pri čemu on stječe udio od najmanje 10% u vlasništvu domaćeg poduzeća, a interes mu je sudjelovati u upravljanju poduzećem. Razvijene zemlje su držale vodstvo u količini primljenih FDI-a do 2008. godine kada prednost preuzimaju zemlje u razvoju, najvećim dijelom Azija u kojoj su mnogi investitori ugledali veliki potencijal. Na globalnoj razini u 2015. godini ukupna vrijednosti priljeva izravnih inozemnih investicija iznosila je 1,76 bilijuna dolara, dok vrijednost ukupnih odljeva inozemnih investicija u 2014. godini iznosila je 1,35 bilijuna.

Globalizacijom se cijeli svijet ujedinjuje stvarajući slobodne kanale za transport roba i usluga. Preko oceanski poslovi su došli do izražaja nakon Drugog svjetskog rata, čime se povećala mogućnost poboljšanja življenja u zemljama koje nisu do tada imale sva sredstva kako bi zadovoljile svoje potrebe. Stvara se veća konkurentnost na tržištu što vodi do manjih cijena te do bolje kvalitete. Sve navedeno privlačno je investitorima koji traže zemlju u koju će ulagati. Malo je investitora koji će ulaziti na tržišta sa velikim nametima, porezima, poteškoćama na granici i nedovoljno razvijenim tržištem.

Ulaganje u zemlje u razvoju posebice Aziju poboljšalo se u novije doba, u 2014. godini Azija je prikupila 465 mlrd dolara izravnih inozemnih investicija, time je dobila mogućnost za rast i razvoj te je ona jedna od zemalja kojoj se pripisuje veliki napredak od ranih 2000.-ih godina do danas, Latinska Amerika je zbog raznih faktora (pogodna klima, mnoštvo radne snage, relativno razvijeno tržište) privukla inozemne investitore te u 2014. godini dobila 159 mlrd dolara FDI-a.

Velika poduzeća koja posluju s podružnicama u inozemstvu nazivaju se multinacionalna poduzeća dok su ona koja imaju podružnice i upravljaju s njima iz tuzemstva te rade na nekoliko kontinenata transnacionalne kompanije. Upravo je značajan utjecaj transnacionalnih kompanija bilo to što je pridonijelo širenju i razvitku zemalja koje do tada nisu bile razvijene, u 2004. godini broj transnacionalnih kompanija bio je 61,000 sa više od 900,000 inozemnih podružnica i taj broj raste.

Inozemna direktna ulaganja veoma su važan dio današnje svakodnevnice te bi se svaka država trebala truditi prikazati u najboljem svijetlu kako bi privukla najviše investitora.

LITERATURA

Knjige:

1. Bjelić, P., *Međunarodna trgovina*, Beograd, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011.
2. Grgić, M., V. Bilas, *Međunarodna ekonomija*, Zagreb, Lares plus, 2008
3. Grgić, M., V. Bilas, S. Franc, *Poduzetništvo u međunarodnoj ekonomiji*, Zagreb, Sinergija, 2010.
4. Lovrinović I., *Globalne financije*, Zagreb, ACCENT d.o.o., 2015.
5. Pavlović D., *Inozemne direktne investicije u međunarodnoj trgovini*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008.

Članci:

1. Bhasin N, *The Impact of Fiscal Policy on Foreign Direct Investment Inflows: A Study of India and Select Asian Economies*, University of Delhi - Department of Commerce, Journal of Indian Taxation, Vol. 1, Issue 1, 2014, <http://ssrn.com/abstract=2436798>
2. Martišković, Ž., N. Vojak, i S. Požega, *Značaj inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku*, Zbornik Veleučilišta u Karlovcu, Vol.2, No.1, 2012.
3. Paliaga M., Ž. Strunje, *Uloga urbanog marketinga u funkciji privlačenja direktnih stranih ulaganja u hrvatskim gradovima*, Ekonomska misao praksa dbk. god xx. (2011.) br. 1., hrcak.srce.hr/file/103915

WEB:

1. Biggest transnational companies, Economist.com, (<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2012/07/focus-1>)
2. EU Fondovi.hr, Sustav potpora E-Impuls 2016, (<http://eufondovi.hr/natjecaji/otvoreno/e-poduzetnicki-impuls>)
3. FDI in figures, OECD (<http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/FDI-in-Figures-April-2016.pdf>)
4. History of the Dot-Com Bubble Burst and How to Avoid Another (<http://www.moneycrashers.com/dot-com-bubble-burst/>)
5. Interstate Statistical Committee of the Commonwealth of Independent States, About commonwealth of independent states,

- (<http://www.cisstat.com/eng/cis.htm>)
6. Smith K., History of the Dot-Com Bubble Burst and How to Avoid Another, Money Crashers, (<http://www.moneycrashers.com/dot-com-bubble-burst/>)
 7. Multinational Corporations, (<http://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/mul.htm>)
 8. OECD, (<https://data.oecd.org>)
 9. UNCTAD Handbook of statistics (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdstat40_en.pdf)
 10. UNCTAD, Global value chains: investment and trade for development, World Investment Report 2013, (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf)
 11. UNCTAD, Investing in a low-carbon economy, World Investment Report 2010 (http://unctad.org/en/Docs/wir2010_en.pdf)
 12. UNCTAD, Investor nationality: policy challenges, World Investment Report 2016, (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf)
 13. UNCTAD, Non-equity modes of international production and development, World Investment Report 2011 (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2011_en.pdf)
 14. UNCTAD, Promoting Linkages, World Investment Report 2001 (http://unctad.org/en/Docs/wir2001_en.pdf)
 15. UNCTAD, Reforming international investment governance, World Investment Report 2015, (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf)
 16. UNCTAD, The Shift Towards Services, World Investment Report 2004, (http://unctad.org/en/Docs/wir2004_en.pdf)
 17. UNCTAD, Towards a new generation of investment policies, World Investment Report 2012, (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf)
 18. UNCTAD, Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge, World Investment Report 2008, (http://unctad.org/en/Docs/wir2008_en.pdf)
 19. UNCTAD, Transnational Corporations and the Internationalization of R&D, World Investment Report 2005, (http://unctad.org/en/Docs/wir2005_en.pdf)
 20. UNCTAD, Transnational Corporations, Agricultural Production and Development, World Investment Report 2009, (http://unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf)

21. UNCTAD, Transnational Corporations and Export Competitiveness, World Investment Report 2002 (http://unctad.org/en/docs/wir2002_en.pdf)

22. UNCTADStat statistički podaci

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>)

Popis grafikona

Graf. 1 Popis određenih zemalja i njihov indeks FDI restriktivnosti u 2015. godini, prikazan prema sektorima	7
Graf. 2 FDI restriktivnost u zemljama koje su unutar OECD grupacije za 2015. godinu	8
Graf. 3 FDI restriktivnost u zemljama koje nisu unutar OECD grupacije za 2015. godinu.....	8
Graf. 4 Priljevi FDI-a na svjetskoj razini, u razdoblju od 1970. do 2015. godine, u bilijunima dolara.....	13
Graf. 5 Priljevi inozemnih investicija u razdoblju 1999. - 2004. godine	14
Graf. 6 Struktura priljeva FDI-a po stupnju razvijenosti zemalja u 2000. godini.....	16
Graf. 7 Struktura priljeva FDI-a po stupnju razvijenosti zemalja u 2007. godini.....	16
Graf. 8 Priljevi inozemnih izravnih investicija na svjetskoj razini u razdoblju od 2008. do 2014. godine, u bilijunima dolara	18
Graf. 9 Odljevi izravnih inozemnih investicija u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u bilijunima dolara.....	19
Graf. 10 Priljevi FDI-a u razvijenim ekonomijama za razdoblje od 1980. do 2014. godine, u mlrd dolara.....	21
Graf. 11 Priljevi inozemnih izravnih investicija u razvijenim zemljama – Europa, u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u milijunima dolara.....	23
Graf. 12 Vrijednosti greenfield projekata u Europi, u razdoblju od 2009. do 2015. godine, u mlrd dolara.....	24
Graf. 13 Priljevi inozemnih izravnih investicija u zemljama Amerike u razdoblju od 1990. do 2014. godine, u milijardama dolara.....	25

Graf. 14 Predviđene greenfield investicije prema sektoru industrije u 2015., 2014. i 2013. godini, u milijardama dolara.....	26
Graf. 15 Prekogranična M&A prodaja prema zemljama u 2013. i 2014. godini, u milijardama dolara	27
Graf. 16 Prekogranična M&A kupnja prema zemljama u 2013., 2014. i 2015. godni, u milijardama dolara	28
Graf. 17 Prikaz zemalja u razvoju i njihov udio u ukupnom FDI-u prema toj grupaciji	28
Graf. 18 Priljevi FDI-a u zemljama u razvoju u razdoblju 1980-2014, u milijardama dolara.....	29
Graf. 19 Predviđene greenfield investicije u zemljama Azije za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara.....	31
Graf. 20 Predviđene greenfield investicije u zemljama Latinske Amerike i Kariba za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara	32
Graf. 21 Priljevi FDI-a u tranzicijskim zemljama u razdoblju od 1990 do 2014, u milijardama dolara	33
Graf. 22 Predviđeni greenfield projekti u tranzicijskim zemljama po sektorima u 2014. i 2015. godini, u mlrd dolara	35
Graf. 23 Predviđena prekogranična prodaja u tranzicijskim zemljama za 2014. i 2015. godinu, u mlrd dolara.....	35
Graf. 24 Vrijednost ukupnih greenfield investicija u razdoblju od 2003. do 2015. godine, u mlrd dolara.....	36
Graf. 25 Vrijednost greenfield investicija po sektorima u razdoblju od 2003. do 2015. godine, u mlrd dolara.....	36

Popis slika

Slika 1 Top 10 MNC-a prema UNCTAD-u u 2015. Godini, prikazano u mil dolara i brojem zaposlenih	11
Slika 2 Zalihe inozemnih investicija u domaćem gospodarstvu, 2015	38

Slika 3 Zalihe domaćih investicija u inozemstvu, 2015 38

Sažetak

Postoje inozemna izravna i neizravna ulaganja, izravna ulaganja su FDI dok su neizravna portfolio ulaganja i ostale vrste investicija. U slučaju FDI-a postoje brownfield i greenfield investicije. Vrijednost greenfield investicija na globalnoj razini u 2015. godini iznosila je 751 mlrd dolara, od toga 560 mlrd uloženo je u razvijene zemlje. Teorijama investiranja nastoji se objasniti način i funkcioniranje investiranja te pronaći najefikasniji put financiranja, javljaju se četiri glavne teorije. Kako bismo znali koliko je zemlja otvorena za suradnju i trgovanje postoji FDI indeks restriktivnosti koji nam govori je li zemlja spremna za međunarodno trgovanje ili posluje unutar svojih granica. Veoma važan čimbenik investiranja jesu transnacionalne i multinacionalne kompanije koje šire svoje poslovanje na globalnoj razini te zapošljavaju strane državljane i investiranju u inozemstvo. Zemlje se dijele na razvijene ekonomije, ekonomije u razvoju i tranzicijske ekonomije, tijekom izravnih inozemnih investicija mogu se gledati kroz priljeve, odljeve i zalihe. Ukupni priljevi na globalnoj razini u 2015. godini iznosili su 1,76 bilijuna dolara, a ukupni odljevi 1,47 bilijuna. unutarnji tijekom zaliha FDI-a u 2015. godini na globalnoj razini iznosio je 24,9 bilijuna dolara dok je odljev zaliha iznosio 25 bilijuna.

Ključne riječi: Inozemne izravne investicije, teorije FDI-a, razvijene zemlje, zemlje u razvoju, tranzicijske zemlje, priljevi investicija, odljevi investicija, zalihe FDI-a, greenfield, brownfield investicije

Summary

There are direct and indirect foreign investments in the world. Foreign direct investments can be divided into Greenfield and Brownfield investments. The value of Greenfield investments on the global level in the year 2015 was 751 billions of dollars, of that amount 560 billion was distributed in developed countries. Theories of investment are trying to explain the ways of investing and are finding the most economic ways for financing. Among others, there are four theories that are highlighted: the theory of comparative advantages, the theory of licensing, Dunning's theory of foreign investments and the theory of industrial organization. Investor will invest in a specific country when they find it interesting. FDI index of restrictiveness is telling us which country is open for trade, it has values from 0 to 1, where 0 stands for open market and 1 means closed. Transnational and multinational companies are channels that are highly important for the FDI because they are doing business overseas, operating on global level hiring foreign employees and investing worldwide. The countries are divided into developed economies, developing economies and transitional economies, there are also landlocked and least developed economies. Flows of foreign direct investment can be seen through inflows, outflows and stocks. Total inflows on global level of FDI in the year 2015 came up to 1,76 trillions of dollar while the total outflows calculated for 1,47 trillions. Inward flow of stocks in the 2015 were 24,9 trillions and the outward flow was 25 trillions of dollars.

Key words: foreign direct investments, theories of the FDI, developed countries, developing countries, transition countries, inflow of investments, outflow of investments, FDI stocks, Greenfield and Brownfield investments